

شماره ۲
روز دوم
۲۵ شهریور، ۹ صفر

اخبار مهم هشتمین کنگره بین المللی علمی هنری اربعین
«عهد مع الحسین علیه السلام حتى اللقاء»
اربعین و امت سازی از خودسازی تا تمدن سازی ۳- شهریور ۱۴۰۰

محور «اربعین از آرمان تا واقعیت»

۱. مقاله پیاده روی اربعین، فرصت تعلیق و بازشناسی زندگی روزمره (دکتر علی یوسفی)
۲. مقاله اربعین از فرهنگ تا تمدن، فرصت ها و چالش ها (دکتر محمد باغستانی)
۳. مقاله دیگری زیستن در مناسک اربعین (حجت الاسلام دکتر علی الهی خراسانی)
۴. مقاله اربعین و امت سازی؛ چگونگی و چالش های نظری (حجت الاسلام دکتر غلامرضا صدیق اورعی)
۵. بسط اربعین، قبض دین: تحلیلی جامعه شناختی از دو روند متعارض در جامعه ایرانی (دکتر محمدرضا پویافر)
۶. مقاله افق گشایی پیاده روی اربعین برای علوم اجتماعی (دکتر محمدرضا قائمی نیک)

محور «اربعین، امت، حکمت و هنر اسلامی»

۷. مقاله مبانی فلسفی و عرفانی عدد چهل (جناب محسن ساریان نژاد)
۸. فرم و محتوا (دکتر سید حبیب الله طباطبائیان)
۹. هجرت در اربعین و فناوری به بلوغ رسیدن (حجت الاسلام دکتر علیرضا پیروزمند)
۱۰. ضرورت ترسیم مسیر و مقصد در مراحل ۵ گانه جریان حسینی (حجه الاسلام محمد سعید اصفهانیان)

محور «اربعین، امت، مفاهیم جدید هنر»

۱۱. اربعین و امکان تصویرگری گسترده (حجه الاسلام دکتر سید محمد حسین نواب)
۱۲. (دکتر میثم براری)
۱۳. (دکتر محمد اعتمادی)
۱۴. مقاله راهبردهای کلان انتقال آموزه های اربعینی (دکتر علی اصغر محکی)
۱۵. بررسی نسبت ابر رسانه اربعین با سایر رسانه های رایج (دکتر حسین ابراهیمی کوشالی)

فهرست

محور «اربعین، امت، تمدن اسلامی در بیانیه گام دوم»

۱۶. مقاله سبک زندگی اربعینی مدلی کوچک از سبک زندگی عصر ظهور (دکتر حمید نجات)
۱۷. مقاله تاثیر اربعین در تحقق بیانیه گام دوم انقلاب (دکتر عبد الحمید واسطی)
۱۸. اربعین و امید به آینده ای بهتر (حجت الاسلام سید محمد حسین راجی)
۱۹. اربعین و بیانیه گام دوم، دو جلوه از ترسیم مسیر و حرکت بسوی مقصد (حجه الاسلام محمد سعید اصفهانیان)

محور بین الملل؛ «اربعین، حب اهل بیت ع، امت توحیدی»

۲۰. در جستجوی راهکارهای قرآنی وحدت (دکتر عطاء الرحمن از پاکستان)
۲۱. حب اهل بیت ع؛ از الگو پذیری، تا اصلاح گری و تشکیل حکومت جهانی (مولوی احمد صارمی)
۲۲. مقاله دشمن شناسی حماسه سالانه اربعین (حجت الاسلام دکتر جعفر مرادی)
۲۳. طراحی گام های ایمانی و عملی سالیانه در اربعین براساس راهبرد بقره ۶۲ (حجت الاسلام دکتر اصفهانیان)
۲۴. اربعین، مقاومت، وعده الهی؛ ضرورت ایجاد دو راهکار در نشر مباحث کنگره (دکتر هادی التمیمی از عراق)
۲۵. الهیات اجتماعی در زیارت اربعین (پروفسور عبدالعزیز ساشادینا از آمریکا)

محور «اربعین، بانوان و تمدن اسلامی»

۲۶. تاملی حکمی در جنس زن و نقش آن در تمدن اسلامی (دکتر محمدهادی همایون)
۲۷. مقاله نقش فرهنگ زیارت اربعین در تحقق تمدن نوین اسلامی (سرکار خانم مظفری)
۲۸. مقاله زنان و رسالت زینب گونه در اربعین (سرکار خانم دکتر مقتدایی)
۲۹. مقاله تحقق سیر انفسی در سفر اربعین؛ راهپیمایی اربعین، سفری به درون (سرکار خانم هنرمند)
۳۰. مقاله تعامل بانوان در پدیده اربعین و تمدن اسلامی (سرکار خانم قاسم)

محور «اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی»

۳۱. گزارشی کلی از پند مکتب شهید سلیمانی (دکتر عباس قائمی بافقی)
۳۲. دکتر سید محسن اصغری نکاح / ۳۳. دکتر سید حبیب الله طباطبائی / ۳۴. حجت الاسلام ایمان کاظمی مقدم / ۳۵. سردار رونده / ۳۶. دکتر غلامرضا حسنی / ۳۷. دکتر حسین افخمی روحانی)
۳۸. مقاله زیارت اربعین، بستر فرایندها و تصمیم های مکتب ساز (مهندس حسن پارسا)
۳۹. جریان شناسی اربعین و مقاومت (دکتر محمود سعیدی رضوانی)
۴۰. انسان آینده و هویت اربعینی او (استاد اصغر طاهرزاده)
۴۱. پروژه ذکر ایام؛ تجربه نگاری اربعین (مصاحبه با اساتید)
۴۲. پوشش رسانه ای و خبری کنگره

گزیده ارائه اساتید در پنل اربعین از آرمان تا واقعیت

مدیر محور: دکتر علی یوسفی
(رئیس پژوهشکده زیارت و گردشگری
دانشگاه فردوسی)

محور: اربعین از آرمان تا واقعیت

زمان: پنج شنبه ۲۵ شهریور از ۹ تا ۱۲، سالن کنفرانس

مدیر محور: دکتر علی یوسفی

اولین ارائه کننده: دکتر علی یوسفی

* مقاله پیاده روی اربعین، فرصت تعلیق و بازشناسی زندگی روزمره

با بهره از سه مفهوم پدیدارشناسی تجربی شامل "نیت مندی، تعلیق (اپوخه) یا در پرانتز گذاری و بازاندیشی" برای فهم تجربه های پیاده روی زائران اربعین، به وضوح می توان دریافت که زائران در این پیاده روی:

- اول: به شکل آگاهانه ای یا نیت مندانه ای وارد این سفر شده و با وجود مقدس امام حسین (ع) پیوند معنوی برقرار می کنند.

- دوم: مفروضات و عادات جاری زندگی خود از جمله عادات مصرفی، عادات تحرک و استراحت، عادات بهداشتی و خود مراقبتی، عادات ارتباطی و همچنین الگوهای جاری ادراکی همچون درک از خود، درک از دیگری، درک از عاشورا و بسیاری دیگر از فهم ها و پیش داوری های رایج را به حالت تعلیق در می آورند و تجربه متفاوتی از روال معمول زندگی را در این سفر برای خود رقم می زنند.

- سوم: با تامل و بازاندیشی در تجربه زیسته پیاده روی، معنای جدید و متفاوتی از زیارت امام حسین (ع) و مصائب عاشورا را در ذهن خود بازسازی می کنند و به باور و ادراک جدیدی دست پیدا می کنند. این بازسازی معنا از طریق زبان و نوشتن تشدید می شود و زائران پیاده در توصیفات خود از تجربه پیاده روی، معانی نهفته ای که در تجارب قبلی کشف نشده را بازشناسی می کنند.

در یک جمع بندی کلی می توان گفت که پیاده روی اربعین، فرصت بی بدیلی را برای تعلیق عادات و عادات واره های زندگی روز مره و کسب تجربه متفاوتی از زیستن و همچنین فرصتی بی مانندی را برای تعمیق و بازسازی معنایی زیارت امام حسین (ع) فراهم می کند. ماندگاری نتایج تعلیق و باز اندیشی تجربه پیاده روی اربعین و تداوم آثار آن در زندگی اجتماعی از یک سو موکول به کم و کیف نیت مندی، تعلیق و بازاندیشی تجربه پیاده روی زائران است و از سوی دیگر، موکول به پرهیز از فروکاستن این پدیده مقدس از ساحت مذهبی اجتماعی و سوق دادن آن به ساحت های سیاسی و پرمناقشه است.

* مقاله اربعین از فرهنگ تا تمدن، فرصت ها و چالش ها

با توجه به چالش های موجود در مبحث مبداء و مسیر و در مقصد پیاده روی اربعین، جهت بنیان سازی حرکتی نو در زمینه سازی برای تمدن نوین اسلامی، لزوم دارد تکلیف مبادی نظری و چالش های عملی که در این نوشتار به بعضی از آن ها اشاره شد، مشخص گردد.

اینک تداوم نگاه و رویکرد فرهنگی - بیشتر از آنچه تا کنون به این پدیده شده - باید که محور هر گونه مطالعه نظری و اقدامات عملی باشد و با ترسیم نقشه راه برای افزایش این ظرفیت ها در بلند مدت، این پدیده فرهنگی را در فرهنگی ماندن امداد کرد، همچنین با حوصله، تحولات میدانی آن را رصد کرد و در فرآیند تمدنی شدن آن، بدون فراهم شدن زیر ساخت های مناسب آن شتاب نکرد.

زیرا در صورت هرگونه اقدام عجولانه، منجر به سیاسی شدن پر شتاب این پدیده فرهنگی که هنوز قوام نیافته خواهد شد و بسان میوه نارس از درخت چیده شده ای می ماند که امکان باوری نوبه نو فرهنگی از آن سلب گردیده و خود عرصه ای تازه بر سر استفاده یا سوء استفاده از آن را در میان دولت های جهان اسلام به ویژه دولت های مستقر در همسایگی این پدیده به وجود می آورد. همچنین برچالش های موجود در میان آن ها خواهد افزود و فرصت بزرگ صلح خواهی در منطقه جنگ زده خاورمیانه - غوطه ور در فضای جنگی و خسته از جنگ های مداوم و طولانی - که در درون این پیاده روی نهفته است را بر باد خواهد داد.

دکتر محمد باغستانی

(عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)

پنل اربعین، از آرمان تا واقعیت

* مقاله دیگری زیستن در مناسک اربعین

در نگاه تمدنی، زمان معاصر شرایطی دارد که ما را به اندیشیدن درباره راه های به زیستی فرا می خواند. مهم ترین ویژگی این زمان، پیوستگی زندگی و سرنوشت ها به یکدیگر است. در چنین شرایطی، نحوه نگاه به «دیگری» و نحوه برقراری نسبت با «دیگران» اهمیتی بیش از گذشته دارد.

انسان ها رنج ها، نیازها و دغدغه های مشترکی دارند. برای قرار گرفتن در مسیر مطلوب، باید ابتدا بر این این گونه امور تکیه کرد. مواضع و اندیشه های «من»، حتی اگر بوی فرهنگ و قوم و تاریخ من را بدهد، باید طوری طرح شود که در دیگران ایجاد همدلی کند. انسان ها به تدریج به محدودیت خود و محدودیت دیگران وقوف پیدا می کنند. باید شیوه ای در پیش گرفت که هرکس ضمن اظهار خود و داشته و پنداشته اش، به نحوی سخن نگوید که گویی مالک حقیقت مطلق است. وقتی که «دیگری» سخنی گفت، فرد توجه داشته باشد که او هم بر اساس محدودیت های خود می اندیشد و بر اساس محدودیت های مخاطب به او بنگرد و انتظاراتش از او را بر آن اساس تنظیم کند.

شرایط تکثر و تلاقی فرهنگ ها، مردم فرهنگ ها را با این واقعیت روبرو ساخته که دیگر مانند گذشته نمی توان تنها با وابستگی به اجزاء، عناصر و معانی پدیدآمده در یک فرهنگ، زندگی را ادامه داد.

از سویی دیگر، تمدن که صورت مادی فرهنگ و وجه بسط یافته و ماندگار و شبکه وار یک جامعه فرهنگی است، بدون دیگری پذیری و دیگری زیستن امکان حیات و بقاء ندارد. برای حرکت در افق تمدنی، باید با «دیگری» به «گفت و گو» نشست.

حجت الاسلام دکتر علی الهی خراسانی

(پژوهشگر گروه فقه کاربردی پژوهشگاه اسلام تمدنی)

پنل اربعین، از آرمان تا واقعیت

«گفت‌وگو» اساساً تلاشی برای یکسان‌سازی و یک‌دست بودن نیست و «تمدن»، بر زندگی واقعی و تفاوت‌ها و تکثرها بنا و استوار می‌شود. بلکه روند گفت‌وگو، به تضاد و تفاوت، خشونت و نرمش، به عمق و آرامش، و به بلندی و پستی احتیاج دارد.

برای «گفت‌وگو»، بزرگ‌ترین خطر در تمایلی است که سعی دارد صاحبان افکار دیگر و نظریات مخالف و منتقدان را کنار بگذارد. ایجاد فضا و ظرف مشترک بر مبنای اعتماد متقابل، از آن جهت لازم است که محیط امنی برای بروز تنوع افکار و احساسات فراهم شود. در چنین محیطی امن است که نه تنها تکثر نظریات تحمل می‌شود، بلکه تنوع و گوناگونی، امکان پیدایش میدان آموزنده‌ای را فراهم می‌سازد.

* مقاله اربعین و امت‌سازی؛ چگونگی و چالش‌های نظری

عزاداری امام حسین(ع)، شاخص‌ترین مراسم در تاریخ شیعیان است و مراسم «اربعین حسینی»، بخشی از آن. در اربعین، شیعیان، هر جا هستند عزادارند اما کانون مکانی مراسم «حرم حسینی» است. لذا سفر زیارتی به حرم حسینی مورد توجه است و عده‌ای این سفر را پیاده انجام می‌دهند تا با اهل بیت امام حسین(ع) همدردی بیشتری کرده باشند.

در سال‌های اخیر و ظهور داعش برای تسلط بر مناطق شیعی و تخریب حرم‌های اهل بیت(ع) و قتل عام شیعیان و تلاش چندباره برای رخنه به کربلای معلی، مقاومت شیعی در دفاع از حرم‌های اهل بیت(ع) شکل گرفت و مومنانی از سوریه و ایران و عراق و لبنان و افغانستان و پاکستان، به دفاع از حرم برخاستند. در این وضعیت، مرجعیت دینی، مذهبی از شیعیان خواست با میزانی بسیار بیشتر از قبل و از همه جا به «مراسم پیاده روی به سوی حرم حسینی» در ایام اربعین حسینی بپیوندند و توطئه نا امن‌سازی توسط داعش را خنثی کنند.

دولت‌های عراق و ایران، مساعدت‌های بی‌سابقه‌ای مبذول داشتند، مردم هم همت بسیار کردند. در یک مطالعه میدانی معلوم شد که درصد قابل توجهی از شرکت‌کنندگان، هزینه سفرشان را قرض کرده‌اند. صندوق‌های قرض الحسنه خویشاوندی و مساجد، اولویت پرداخت وام را به زائر پیاده اختصاص دادند. عده‌ای اقدام به پرداخت بلاعوض هزینه سفر به مشتاقان بدون توانایی مالی کردند و...

مسوولین عراقی، واردشوندگان به کربلا در ده روز را بیش از ۲۰ میلیون نفر را اعلام کردند... دریای موج انسانی به سوی یک نقطه مشخص پدید آمد، همسفرانی که هم‌را نمی‌شناختند و با زبان‌های مختلفی سخن می‌گفتند و عناصر فرهنگی متفاوتی داشتند، در کنارهم حرکت می‌کردند، بر سر سفره مشترک می‌نشستند و عواطف یکسانی را بروز می‌دادند. و کم‌کم حالشان در شعار «حُبُّ الْحُسَيْنِ يَجْمَعُنَا» به زبان آمد و بر پلاکاردها و پرچم‌ها نوشته شد.

سوال نظری پیش آمده این است که آیا می‌توان "مراسم پیاده روی چند ملیتی اربعین حسینی" را بستری برای شکل‌گیری امت شیعه و یا امت اسلامی در عصر حاضر دانست؟ در این راه چه چالش‌هایی وجود دارد؟ چارچوب مفهومی: حداقل مفاهیم پر کاربرد در این بحث عبارت است از: رفتار، عمل، عمل اجتماعی، عمل جمعی اجتماعی، تعامل، تعامل گرم برابر، تعامل گرم نابرابر. رابطه اجتماعی، گروه اجتماعی، دسته‌ی

حجت الاسلام دکتر غلامرضا صدیق اورعی

(استادیار جامعه‌شناسی اقتصادی دانشگاه فردوسی)

پنل اربعین، از آرمان تا واقعیت

اجتماعی، همبستگی اجتماعی، احساس تعلق، تعلق‌های منفعتی، تعلق‌های عاطفی، روابط گروهی، انواع همبستگی مکانیکی، ارگانیکی و اتمیک، شبکه اجتماعی، روابط شبکه‌ای، الگوهای پیکربندی در شبکه‌ها، میزان فشردگی در شبکه‌ها، موضوع مرکزیت و هم‌ارزی و تعداد گره‌ها و تعداد پیوندها در شبکه‌ها، ساختار انحصار یک سویه در شبکه، اجتماع، جامعه، انواع اقتدار و گونه اقتدار کارزماتیک.

امت یک نوع گروه اجتماعی یا اجتماع و یا جامعه است. با توجه به تعریف گروه و اجتماع و جامعه می‌دانیم که افراد+ تعامل مثبت نسبتاً مستمر+ احساس همبستگی گروه اجتماعی هستند و با داشتن سرزمین اجتماع اند. و با خودکفایی نسبی جامعه اند. اما همبستگی اجتماعی چگونه پدید می‌آید؟ در جوامع دارای میزان بالای تقسیم کار، فردیت نهادینه شده زیاد است و هر شخصی باید موقعیت و نقش متمایزی را بپذیرد و ایفا کند. این فردیت زیاد در کنار شباهت اندک، به علت وابستگی متقابل هر شخص به دیگران موجب وابستگی و نیاز و نفع متقابل شده و همبستگی ارگانیک را ایجاد میکند. اما غیر از این دو نوع همبستگی، نوع سوم از همبستگی اجتماعی قابل شناسایی است که یک جلوه بارز آن اجتماع یا جامعه فراهم آمده بر گرد یک رهبر کارزماتیک است. در پژوهشی توسط علی یوسفی، غلام رضا صدیق اورعی و مسعود ولی زاده برای این نوع از همبستگی، عنوان همبستگی اتمیک پیشنهاد شده است. نمایش این نوع همبستگی به صورت نمودارهای تحلیل شبکه؛ نمودار انحصار یک سویه است: آیاتی از قرآن چنین تصویری از بندگی خدا ارایه می‌کند: (آل عمران ۶۴)

رابطه الوهیت- عبودیت بین الله و انسان مومن، رابطه بی واسطه است و اگر میلیاردها انسان عبودیت الله را بپذیرند شبکه ایجاد شده، شبکه‌ای با کمترین فشردگی ممکن و دارای یک مرکز و پیوند های هم ارز است. همان الگوی انحصار یک سویه. و الله است که به مومن آموزش می‌دهد که: دشمن الله، دشمن تو است. و پیوند (ولایت) با دشمن الله منع شده است: (ممتحنه ۱) و نیز الله فرمان می‌دهد که مومن برادر مومن است «انما المومنون اخوة». و رابطه مومن با مومن و رابطه مومن با کافر بطور با واسطه و از طریق الله برقرار می‌شود. پس بر اساس ادبیات جامعه شناسی، به لحاظ نظری شعار «حب الحسین یجمعنا» امری ممکن الحصول است.

اما چالش‌های شکل‌گیری امت بر پایه مراسم اربعین: می‌دانیم که "مراسم پیاده روی اربعین" یک پاره فرهنگ است: مجموعه‌ای از عناصر فرهنگی، حول یک موضوع و می‌دانیم که: این مراسم، قبلاً یک پاره فرهنگ در عراق بود و اخیراً پاره فرهنگی در فرهنگ شیعیان عراق، ایران، لبنان، کشورهای حاشیه خلیج فارس و... است: پاره فرهنگی مشترک در چند جامعه. و اما از سوی دیگر می‌دانیم که اشخاص نسبت به امور گوناگون دارای موضع (attitude) هستند. و تفاوت‌های فرهنگی بسیاری دارند و زندگی فشرده در کنارهم، بستر ناهماهنگی‌های بسیاری است. این تفاوت‌ها چالش‌زا است و پژوهشگران مواردی را گزارش کرده اند.

اما چالش مهم‌تر که اجتماعی است، وجود جلوه زنده و جهت‌دهنده مستمر کاریزما است. در تشییع ما به نایب الامام قائلیم. امت‌سازی بر محور اربعین وابسته به نایب الامام نسبتاً بی‌منزاع است. اکنون آیت الله سیستانی در عراق و آیت الله خامنه‌ای در ایران و البته هماهنگ با هم در این موضوع موجب این رخداد شده اند و دولت‌های دو کشور به همین دلیل، همراهی و مساعدت فوق‌العاده کرده اند. اما چالش مهم رهبری کارزماتیک و امت با همبستگی اتمیک، مساله جانمایی است.

* بسط اربعین، قبض دین: تحلیلی جامعه‌شناختی از دو روند متعارض در جامعه ایرانی

همراه با گسترش فرایندهای سکولارشدن در جوامع گوناگون، اهمیت، نفوذ، نقش و تأثیر دین در آنان کاهش نسبی داشته است. اما در کنار روند توسعه سکولارشدن در سراسر جهان، روندی دیگر، یعنی میل به زیارت و حضور در اماکن زیارتی که ماهیتی مقدس دارد نیز توسعه یافته است. این دو روند که ظاهراً متناقض هستند، کمابیش در عموم جوامع مدرن و جوامع در حال توسعه که فرایندهای مدرنیزاسیون را تجربه می‌کنند نیز قابل مشاهده است.

یکی از این جوامع در حال توسعه، ایران است که از حدود یک قرن پیش، همزمان با عصر قاجار و کمی پیش از دوران مشروطه، تن به روندهای مدرن و نشانه‌های آن داده است. سرعت این حرکت در ایران، به ویژه پس از انقلاب سال ۱۳۵۷ و به مدد توسعه عصر رسانه‌های مدرن و به ویژه دیجیتالی‌شدن زندگی، بیشتر هم شده است. پژوهش‌های ملی انجام شده در حوزه ارزش‌ها و نگرش‌ها و همچنین دینداری ایرانیان، نشان

دکتر محمدرضا پوپافر

(استادیار گروه علوم اجتماعی،
دانشگاه علوم انتظامی امین)

پنل اربعین، از آرمان تا واقعیت

می‌دهد که برخی ابعاد مهم دینداری به ویژه در ابعاد عملی، همچون تقید به احکام شرعی و بجا آوردن مناسک فردی و مناسک عبادی جمعی، و شاخص‌های دینداری در ایران طی ۴ دهه اخیر کاهش یافته است.

در سوی مقابل، جمعیت زائران حرم‌ها و اماکن مقدس به طور کلی و حرم اهل بیت به طور خاص، از جمله حرم امام رضا(ع) و همچنین زیارت مکان‌های مقدس و حرم‌های واقع در عراق - عتبات عالیات - به ویژه حرم امام حسین(ع) و امام علی(ع) در کربلا و نجف افزایش یافته است.

صرف‌نظر از تأثیر عامل بسیار مهم سقوط صدام در بازشدن مرزهای عراق به روی زائران سایر کشورها به ویژه ایرانیان، افزایش میل به زیارت به طور کلی نیز در میان ایرانیان افزایش یافته است. بنابراین باید گفت که دو روند عام جهان‌شمول و ظاهراً متعارض با هم، در ایران نیز قابل مشاهده بوده است. چرا که از یک سو، کاهش ابعاد عملی دین‌داری و از سوی دیگر، افزایش نمودهای سکولارشدن در سطح فردی در جامعه ایرانی به گواه پژوهش‌های انجام شده، قابل تأیید است و این، روندی متفاوت از افزایش میل به زیارت، از جمله میل بیش از پیش به حضور در پیاده روی اربعین است.

بر این اساس، پرسش مهم که مبنای این پژوهش بوده، این است که چطور این دو روند متفاوت با هم تفسیر و تحلیل می‌شود؟ در ادامه این پرسش نیز طرح شده و تلاش می‌شود به آن پاسخ داده شود که با توجه به اهتمام جدی سیاست‌های جمهوری اسلامی در ترویج و توسعه هرچه بیشتر پیاده روی اربعین برای حضور حداکثری ایرانیان در آن، روند افزایش زائران ایرانی در اربعین چه مسیری را خواهد رفت؟

* مقاله افق‌گشایی پیاده‌روی اربعین برای علوم اجتماعی

حدوداً از اواسط دهه ۱۳۹۰ شمسی، شاهد حضور رو به گسترش ایرانیان در پیاده‌روی اربعین بوده‌ایم؛ به نحوی که این مراسم، هرچند سبقه بسیار طولانی داشته، اما با این حضور گسترده مردمی، تبدیل به یک «پدیده جمعی» شد و تحلیل‌های متنوعی با خاستگاه علوم اجتماعی درباره آن طرح گردید. در میان این دست تحلیل‌های «اجتماعی»، دو انگاره کلی وجود داشته و دارد:

(۱) از یک سو این پرسش همواره مطرح شده است که میزان سازگاری و تطابق معرفتی وجوه اجتماعی این پدیده دینی، با علوم اجتماعی معاصر غربی که ماهیتی سکولار دارند، تا چه اندازه است؟

(۲) از سوی دیگر مخصوصاً از سوی تحلیل‌گرانی که نگاه اجتماعی-تمدنی به این پدیده دارند، این پدیده گامی به سوی تحقق تمدن نوین اسلامی در مقابل تمدن غربی، «آماده‌شدن برای عصر ظهور امام زمان (عج)» یا حرکتی جهت امت‌سازی اسلامی و نظایر آنها مخصوصاً در استمرار حرکت انقلاب اسلامی قلمداد شده است.

آنچه این دو انگاره را به یکدیگر مرتبط می‌سازد، نه سابقه دیرین زیارت اربعین از زمان معصومین(ع)، بلکه ظهور پیاده‌روی اربعین، مخصوصاً در سطح یک پیاده‌روی جمعی گسترده در زمانه‌ای است که مدرنیته غربی و دستاوردهای آن، در سطح جهانی گسترده شده است.

این انگاره‌ها هرچند بی‌تردید واجد بینش‌ها و نگرش‌هایی هستند، اما اگر بخواهیم درباره آنها گرفتار سوء تفاهم نشده و از بی‌معنایی آنها برحذر مانده و از بی‌هویتی باورهای پیرامون آنها مراقبت کنیم، بایستی این انگاره‌های کلی را از طرق مختلف سنجیده و در معرض آزمون قرار داده و تدقیق کنیم.

در کنار راه‌های دیگر آزمون و سنجش، می‌توان به لحاظ نظری، این انگاره‌ها مخصوصاً وجوه اجتماعی آنها را در مواجهه با ادبیات علوم اجتماعی قرار داد و حدود و ثغور یا ظرفیت آنها را مشخص تر کرد. این مقاله قصد دارد شباهت‌ها و تفاوت‌های اتوپیا‌های غربی را با زیارت اربعین به‌مثابه یک حرکت اتوپیایی مقایسه نماید.

دکتر محمدرضا قائمی نیک

عضو هیئت علمی گروه علوم
اجتماعی دانشگاه علوم اسلامی
رضوی

پنل اربعین، از آرمان تا واقعیت

گزیده آرائه اساتید در پنل اربعین، امت، حکمت و هنر اسلامی

مدیر محور: جناب محسن ساریان نژاد

(دانشجوی دکتری، پژوهشگر مباحث هنر)

محور: اربعین، امت، حکمت و هنر اسلامی

زمان: پنج شنبه ۲۵ شهریور از ۹ تا ۱۰:۳۰، سالن سلام

مدیر محور: جناب محسن ساریان نژاد

اولین آرائه کننده: جناب محسن ساریان نژاد

* مقاله مبانی فلسفی و عرفانی عدد چهل

برخی از مفاهیم در فرهنگ بشری، قداستی عام تر و فراتر از ادیان دارد، بنابراین ادیان در این مفاهیم مشارکت می کنند. میزان فراگیری این مفاهیم، حیطة فرهنگ ها و سنت ها را دربر می گیرد از جمله "عدد" که در فرهنگ های دارای ریشه معنوی، سابقه ای دیرینه دارد. در طلیعه نوعی نگرش نظام مند به جهان (فلسفه)، نخستین بارقه های نظام مند راجع به عدد را در اندیشه های فیثاغورث مشاهده می کنیم. البته در ایران و هند هم این قداست را داریم که هر عدد، شأن خاص خود را دارد. سومری ها برای خدایانشان شئونی قائل بودند، از جمله تناظری که بین هر خدا با یک عدد برقرار می کردند. حتی در اندیشه های دینی هم اگر دقت کنیم می بینیم عدد ۳، ما را به یاد تثلیث می اندازد. پیامبر می فرماید: از دنیای شما، محبت ۳ چیز بر من واجب شد.

هر جامعه و فرهنگی ممکن است قرائت خاصی از قداست هر عدد داشته باشد که واجد تعاریف و مصادیق متفاوتی با جوامع دیگر است. مفهوم زیبایی در غرب یک مفهوم اصالتاً حسی است، اما در فرهنگ اسلامی و کربلا و عاشورا، دچار دگرگونی مفهومی می شود. برای یک انسان غربی، قابل درک نیست که کسی در صحنه ای با گریبان های دریده و گونه های خاک آلود مواجه شود و در انتهای یک مسیر می گوید «جز زیبایی چیزی ندیدم». لذا مفاهیم مختلف در نظام های معرفتی مختلف دچار قبض و بسط مفهومی و مصادیقی متفاوتی می شوند. در فرهنگ اسلامی در ساحت های مختلف، اهمیت عدد را در حکمت، فلسفه، عرفان، روایات و آیات قرآن مواجه هستیم اما مهم ترین نگرش ها در طول تاریخ حکمت و فلسفه اسلامی، علم میزان است و کاربرد عدد در تبیین نظام تطابقات فلسفه اسلامی، علم میزان است و کاربرد عدد در تبیین نظام تطابقات که بین غیب و شهادت معنا پیدا می کند. میزان هفت، دوازده، نوزده و ۲۸، چهار نظام عددی است که عوالم غیب و شهادت را در تناظر با یکدیگر قرار می دهد. تعداد ابدال چهل نفر است و چهل ستون قبه الخضراء را نماد این چهل ابدال می دانند.

در تاریخ فلسفه اسلامی، نخستین تفکر نظام مند به عدد را در اندیشه اخوان الصفا می بینیم که دانشنامه رسائل اخوان الصفا را در پنجاه و دو جلد به یادگار گذاشته اند. اهمیت عدد چهل را در چند ساحت مختلف می توانیم پیگیری کنیم. در قرآن عدد

چهل را داریم که هم جنبه تبشیری دارد و هم شأن تنزیلی. آیه ۲۶ سوره مائده ماجرای سرگردانی قوم بنی اسرائیل به مدت چهل سال بابت نافرمانی این قوم است. آیه ۱۵ سوره احقاف می‌فرماید و انسان را وصیت کرده‌ایم که نیکی کند به والدین «حتی بلغ شده اربعین سنه»؛ این آیات و روایات به اهمیت عدد ۴۰ اشاره دارد. اما در حوزه روایات یک مورد را اشاره می‌کنم در بحارالانوار، به نقل حضرت امام حسن مجتبی ع از زبان علی علیه‌السلام نقل می‌شود که ماجرای سوءقصد به جان امام حسن انجام و ایشان زخمی می‌شوند و اعلام می‌کنند که مردم زمانه، معاویه را نسبت به امام حسن ع، ترجیح می‌دهند و از حضرت علی علیه‌السلام نقل می‌کنند در زمانی که من نیستم، در عصر معاویه چنین می‌شود و در بخش پایانی روایت، زمان به همین منوال سپری می‌شود تا اینکه خداوند مردی را در آخرالزمان مبعوث خواهد کرد و به واسطه آیات خود یاری می‌کند تا اینکه مردم مطیع می‌شوند و زمین را پر از عدل و داد و نور و برهان خواهد کرد، طول و عرض شهرها برایش مطیع می‌شوند، کافری نیست مگر ایمان می‌آورد و زمین گنجینه‌های خود را عرضه می‌کند، آن مرد مدت چهل سال پس از استقرار دولت نهایی حکمروایی می‌کند.

هرچند بحث اربعین و اینکه آیا چهل روز بعد از شهادت امام حسین ع، کاروان اسراء به کربلا برگشته‌اند و یا نه محل اختلاف است، برای اینکه ارتباطی بین عدد چهل و قرآن و حادثه عاشورا برقرار کرده باشیم اینها را ببینیم: یک) آیه خطاب به شیطان که خداوند می‌فرماید: چه چیز تو را مانع شد از این که آنچه را به دو دست خود آفریده‌ام سجده نکنی؟ کلمه دو دستم در این آیه، واجد اهمیت خاصی است. دوم) میقات طور سینا «وواعدنا موسی ثلاثین ليله و اتمناها بعشر...»، چرا ده شب اضافه شد و از همان ابتدا چهل شب وعده گذاشته نشده است؟ عدد چهل نماد کمال است در اندیشه اسلامی.

انسان مظهر آفرینش بر مبنای غیب و شهادت و نیز صفات جمالی و جلالی خداوند است. ملاصدرا در جلد سوم تفسیر خود روایتی را از کتاب عارف‌المعارف شیخ شهاب‌الدین سهروردی ذکر می‌کند که خداوند می‌فرماید: آفرینش انسان با دو دست خداوند، در نهایت باعث رسیدن نوع انسان به مقام جامعیت می‌شود. «تخمیر کردم گل انسان را با دو دستم به چهل سحر» این حدیث قدسی تأییدی بر این است که آفرینش انسان در چهل سحر انجام می‌شود، تا انسان جامعیت خود را علاوه بر خلقتش در پروسه‌ای چهل منزلی بدست آورد.

اصولاً در دکترین بنیادین اندیشه اسلامی، هر رفتی، برگشتی و هر صعودی، نزولی در پی دارد. لذا حرکت ده روزه امام حسین علیه‌السلام در محرم، در چهل روز به کمال و بالندگی می‌رسد. قوس نزول ده منزل، بعدها توسط امام سجاد ع و حضرت زینب سلام‌الله به عدد چهل به کمال می‌رسد، هر رفتی، باید به یک برگشتی ختم شود. مثلاً از منظر ابن عربی، به استناد «انا لله و انا الیه راجعون»، به قوس صعود و نزول ارجاع دارد. لذا اربعین ضرورت داشته است، برای این که حرکتی که در عاشورا و کربلا اتفاق افتاد به کمال خود برسد! و تأییدی است بر این که عدد چهل در اندیشه اسلامی نماد کمال و تمام است و اگر به این عدد پرداخته نشود، گویی حرکت ابا عبدالله علیه‌السلام ناتمام مانده است. به همین دلیل عرصه کربلا، میدان بلوغ، بالندگی و بارور شدن تمام شئون معرفتی انسان است و اربعین این شعور را به کمال خود می‌رساند.

برای اینکه تبدیل فرم به محتوا روشن شود دو مفهوم مد نظر را توضیح می‌دهم:

۱. انتزاع عدد از موضوع. ما چه بنویسم دو و چه بنویسیم ۲، هر دو همان دو هستند اما در بازنمایی، با توجه به هدف، یکی از اینها را برمی‌گزینیم. وقتی هدف، کودکان هستند، ابزار متفاوتی را استفاده می‌کنیم.

۲. آیا فرم مهم تر است یا محتوا: همه بازنمایی‌ها مهم هستند و با توجه به این، نقش هنر خیلی مهم می‌شود. با صد هزار جلوه برون آمدی که من، با صد هزار جلوه تماشا کنم تو را.

بسیار مشتاق شنیدن این هستیم که ببینیم هنرمند، چگونه، متفاوت، بر اساس دستگاه شناختی خود، اربعین را می‌بیند. چه قدر خوب است کسانی که بتوانند موضوعات مهم را به زبانی همه فهم بگویند. هنر ریشه در فطرت انسان دارد و لذا می‌تواند موضوعات را برای همه قابل فهم کند.

دکتر سید حبیب الله طباطبائی

عضو شورای راهبردی ستاد معرفتی و علمی اربعین

دانشیار دانشکده مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی

پنل اربعین، حکمت و هنر اسلامی

* هجرت در اربعین و فناوری به بلوغ رسیدن

می خواهم عدد ۴۰ را با دو موضوع دیگر مرتبط کنم. عدد ۴۰، عدد بلوغ است؛ کانه فی الجملة به نظر می آید عدد بلوغ است و این بلوغ، دفعی به دست نمی آید و باید ۴۰ منزل تدریجی حرکت کرد تا رسید.

در آیه شریفه عدد ۴۰ را بیان فرموده اند. «وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...» مهاجرت وسیله کمال است و هجرت بسیار مهم است. اربعین، نماد هجرت است؛ هجرت از خود به سمت امام، یک هجرت جمعی که همه به هم کمک می کنند و به هم حس و جو می دهند و در فضای ایمانی هم حرکت می کنند و این، هجرت را زیباتر و نافذتر می کند. یک نمود اینکه سفینه حسین اسرع است، همین اربعین است که ما را به ساحل نجات می برد. بلوغ، تدریج می خواهد، هجرت فی سبیل الله به سمت امام و سیدالشهدا را می خواهد و اربعین، نماد هجرت فی سبیل الله است.

کیفیت هجرت در اربعین، یک فناوری به بلوغ رسیدن است. وقتی رهبری راهیان نور را یک فناوری می شمارند، یعنی مفهوم فناوری را توسعه داده اند به یک مفهوم نرم، فناوری تحول. اربعین فناوری تحول است. این چیزی است که هنر، باید به نمایش بگذارد. هنر، خودش یک فناوری و ابزار نفوذ و ماندگاری است. هنر موقعی می تواند با اربعین پیوند بخورد که بتواند با این فناوری تحول آفرین (اربعین) ارتباط برقرار کند.

صیورت فی سبیل الله، وسعت آفرین است. هنر اربعینی باید این وسعت آفرینی را به نمایش بگذارد. این که نشان دهد منازل رسیدن به سیدالشهدا و بلوغ لقاء به سیدالشهدا چیست؟

حجت الاسلام دکتر علیرضا پیروزمند
عضو شورای علمی ستاد معرفتی علمی اربعین
(عضو هیات علمی دانشگاه عالی دفاع ملی)
پنل اربعین، امت، حکمت و هنر اسلامی

* ضرورت ترسیم مسیر و مقصد در مراحل ۵ گانه جریان حسینی

حجت الاسلام اصفهانیان در رابطه با عدد چهل، اولین سراینده مرثیه اربعینی را خود خداوند معرفی کردند و به کتاب البكاء للحسین از علامه میرجهانی اشاره کردند که این کتاب، نوع گریه مخلوقات و اجزاء طبیعت برای حضرت سیدالشهداء را در روایت مختلف بیان کرده است.

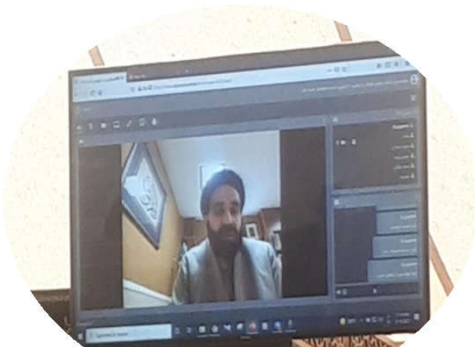
سپس نظام مند بودن فضای اجتماعی از آغاز خلقت تا ابد، بر محور امام حسین علیه السلام را بر مبنای سوره مبارکه مریم سلام الله علیها مطرح کردند و افزودند: در این سوره، حکایت ۵ انسان بزرگ «زکریا، یحیی، مریم، عیسی، اسماعیل صادق الوعدع» در ۵ موقعیت «قبل ولادت، ولادت، زندگی، شهادت و رجعت» در نسبت با امام حسین ع مطرح شده است. در این میان، عدد ۴۰ اگرچه عدد مهمی است اما بخشی از این ۵ حوزه است و هنرمند می بایست با چنین اشرافی به عدد ۴۰ پردازد.

وی افزود: بخش مشترک داستان همه این افراد با امام ع، بخش زیست حسینی است؛ به گونه ای که تحولات روحی را برای ما در یک نقطه تثبیت شده قرار می دهد، در یک «مسیر» مشخص و یک «مقصد» روشن! و امروزه، جریان هنری می بایست بیش از هر چیز، بر راهبرد «مسیر و مقصد» متمرکز شود؛ اینک مسیری که یک نقطه اش عدد ۴۰ است و مقصدی که در نسبت با امام حسین علیه السلام معنا می یابد، در جاده نجف به کربلا ترسیم شده است.

حجه الاسلام محمدسعید اصفهانیان؛
دبیر ستاد معرفتی و علمی اربعین
(مدیر موسسه مطالعات راهبردی
و فرهنگی اصحاب الحسین ع)
پنل اربعین، امت، حکمت و هنر اسلامی

گزیده ارائه اساتید در پنل اربعین، امت، مفاهیم جدید هنر

مدیر محور: دکتر سید محمد حسین نواب
(مدیر مدرسه اسلامی هنر / رئیس موسسه آموزش عالی هنر و اندیشه اسلامی)

محور: اربعین، امت، مفاهیم جدید هنر و رسانه
زمان: پنجشنبه ۲۵ شهریور از ۱۰:۳۰ تا ۱۲، سالن سلام
مدیر محور: حجه الاسلام دکتر سید محمد حسین نواب
اولین ارائه کننده: حجه الاسلام دکتر سید محمد حسین نواب

* اربعین و امکان تصویرگری گسترده

حجه الاسلام نواب، این چنین بحث خود را شرح دادند که برای معرفی یک اتفاق عظیم، ما به زمان و فضا نیاز داریم و این بستر، در اربعین فراهم است که ما این حماسه را با استفاده از دو عنصر زمان و فضا به تصویر بکشیم. در قرآن هم مشاهده می‌کنیم که برای معرفی بهشت، بیشتر از عنصر تصویر سازی استفاده می‌کند. ایشان در پایان به چند داستان برگرفته از این زمان و فضای اربعین جهت نمایش شکوه آن اشاره کردند از جمله؛ قصه های عاشقانه نظیر تجدید بیعت با امام، دلدادگی امام حسین و حضرت عباس و با ذکر این نکته بحث خود را خاتمه دادند که قبل از این، زمان و فضای لازم را نداشتیم و حالا که این بستر فراهم است باید از این لوکیشن استفاده کنیم و آن را در مدیوم های مختلف تکرار کنیم، البته تکراری که باعث زدگی نشود.

ما باید این معنا و مفهوم را در رسانه ها درست انعکاس دهیم. اربعین یک حادثه معمولی نیست، بلکه یک جریان ممتاز بین المللی، هویت ساز، وحدت گرا و اجتماعی بزرگ است. ایشان در ادامه به بیانیه گام دوم اشاره کردند که حضرت آقا سه فاکتور خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی را بیان نمودند. اربعین یک جریان تمدن ساز است. شناخت اربعین دارای ابعاد مختلفی است از جمله: نگاه اقتصادی، ارتباط بین زائر و میزبان، نقش پررنگ ارگان ها. در ادامه سخنرانی با تأکید بر برگزاری بیشتر این نشست ها گفتند: ما باید بشناسیم که وقتی می‌خواهیم به اربعین برسیم، به چه منازلی باید برسیم و چه منازلی مورد نیاز است؟

دکتر میثم براری
(عضو هیات علمی دانشگاه هنر اصفهان)
پنل اربعین، مفاهیم جدید هنر و رسانه

در بررسی اثر خانم باغستانی نیز ایشان معتقد بودند که متریاثر، ابعاد اثر و مکان نصب آن مهم است. اثر یک اثر مفهومی روبه رونما است. وحدت در اثر، همان یک رنگ شدن اثر است. سپس با طرح سوال های زیر سخن خود را به پایان رساندند: اثر چقدر می تواند اثرپذیری داشته باشد؟ اثر مفهومی معناگرا چقدر می تواند در انتقال اثر موثر باشد؟

دکتر اعتمادی در پاسخ به پرسش پیشنهاد شما برای نهادینه شدن بحث «مسیر و مقصد» توسط هنر چیست؟ چنین گفتند: اگر قرار است به این هدف برسیم، مهم ترین مسئله، تمرکز کردن بر ابزارها است. برای اثرگذاری یک اثر هنری در مخاطب باید برنامه ریزی داشت که در این صورت، مسئله دیزاین موضوعیت می یابد. مثلاً هدف ما نصب یک اثر در محیط شهری و تاثیرگذاری بر همه مردم شهر است. اینجا داشتن دیدگاه استراتژیک بسیار مهم است.

در طول تاریخ، آثار دینی زیادی داریم که جزء شاهکارهای دینی به حساب می آید. دلیل این اتفاق، به شناخت کامل نسبت به مخاطب بر می گردد، مخاطب در هنر معاصر! و استفاده نوع زبان برای این مخاطب قابل تامل است، زیرا برخی معتقدند مخاطب امروزی، زبان امروزی می خواهد. همایش های هنری مختلفی در طول این سال ها داشته ایم ولی باید آسیب شناسی شوند که چقدر بر مخاطبان اثرگذار بوده اند؟ باید دید که مفهوم اربعین چقدر در زندگی جایگاه دارد در این موضوع، چشم انداز برای مخاطب بسیار مهم است. دیدگاهی که ارزش ها را به عنوان الگو معرفی کنیم نیازمند برنامه هدفمند است. برنامه ریزی و هدف گذاری خوب است، اما در نهایت نیازمند اقدام و عمل است. اقدام مهم در این حوزه، خلق یک اثر تحت عنوان دیزاین است. از طرف دیگر، دیدگاه تک بعدی به اثر نباید داشته باشیم اصطلاح کمپین های ۳۶۰ درجه اشاره به جمعیت این اثر دارد.

دکتر محمد اعتمادی
پنل اربعین، مفاهیم جدید هنر و رسانه

*** مقاله راهبردهای کلان انتقال آموزه های اربعینی**

انتقال آموزه های اربعین، یعنی چه؟ وقتی از انتقال آموزه های اربعین سخن می گوئیم، در واقع راجع به یک فرایند ارتباطی صحبت کنیم، که طی آن قرار است مفهوم «شناخت، باور، نگرش، رفتار، یا احساس» مورد نظر خود از «آموزه های اربعین» را به دیگران انتقال دهیم، تا آنها نیز به همان شناخت، باور، نگرش و احساس برسند که ما قبلاً تجربه کرده ایم.

فرایند انتقال آموزه ها، یک موضوع ارتباطی است. موضوعات ارتباطی را می توان در سه سطح دید: تکنیکی، تاکتیکی، راهبردی. تکنیک های ارتباطی! «تکنیک» کوچک ترین واحد یادگیری یک مهارت است. وقتی حاشیه های تکنیک را هم بیاموزیم و بدانیم که تکنیک در کجا به کار می رود و در کجا به کار نمی رود و چه فرصت ها یا تهدیدهایی ایجاد می کند و در مقابل چه کسانی قابل استفاده است و در مقابل چه افرادی قابل استفاده نیست و زمان مناسب بکارگیری آن چیست و بر این اساس، تکنیک را در دستیابی به استراتژی خود به کار بگیریم، می توانیم بگوئیم از یک «تاکتیک» استفاده کرده ایم. سطح بحث ما در اینجا، نه تکنیکی است و نه تاکتیکی، بلکه راهبردی است. راهبرد مفهومی، کلان تر، عمیق تر، بلندمدت تر و گسترده تر از تاکتیک است.

دو مکتب عمده مطالعات ارتباطی: ۱. «ارتباط، به عنوان فرایند انتقال پیام ها» و ۲. «ارتباط، یعنی تولید و تبادل معانی» است. مکتب «فرایند» به جامعه شناسی و روان شناسی تکیه می کند و دلمشغول مطالعه عمل ارتباط است. اما مکتب «معانی» بر نشانه شناسی و زبان شناسی و موضوعات هنری تکیه می کند و به مطالعه آثار ارتباط می پردازد و مهم ترین گرایش های آن، «نشانه شناسی، ساختارگرایی، تجربه گرایی و مطالعات فرهنگی» است. در طرح مفهومی انتقال آموزه های اربعین، توجه ما به جای اینکه در سطوح تکنیکی و تاکتیکی به رسانه و پیام و مخاطبان و سازمان هایی خاص متمرکز باشد، روی اهداف و راهبردهای کلان تمرکز دارد.

دکتر علی اصغر محکی
دبیر کمیته علمی هشتمین کنفرانس بین المللی اربعین
(استادیار پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران)
پنل اربعین، مفاهیم جدید هنر و رسانه

در جمع بندی که از مصاحبه های عمیق با کارشناسان و خبرگان فرهنگی کشور در باره آسیب های انتقال آموزه های فرهنگی داشته ام، دریافته ام که آنها آسیب ها و مشکلات را در چهار سطح می بینند: مشکلات ساختاری؛ مشکلات عاملیتی؛ مشکلات اقدام ارتباطی و فقدان نگرش شبکه ای؛ و مشکلات فقر ظرفیت ها.

«مشکلات ساختاری»، ناظر بر فقدان، کژکارکردی و یا ناکارآمدی ساختارهای مربوط به انتقال آموزه های فرهنگی است که مانع از اقدامات اثربخش می شود. بر این اساس، برای انتقال آموزه های اربعین، باید ساختارهای لازم ایجاد و یا اصلاح شوند. آنانی که «مشکلات عاملیتی» را مهم می دانند، می گویند که مخاطبان هدف، باید زمینه پذیرش پیام ما را داشته باشند. این زمینه هنگامی وجود دارد که پیام متناسب با ویژگی های «ذهنی، اجتماعی، فرهنگی و ...» آنان باشد و آنان نیز با نگرشی مساعد، آمادگی پذیرش پیام را داشته باشند. اما آنانی که مشکلات را عمدتاً مربوط به فقدان «اقدامات ارتباطی_ شبکه ای» مناسب می دانند، می گویند: ارتباطات و رسانه ها، تولیدکننده و توزیع کننده مستمر نشانه ها و معانی هستند. آنها در شبکه ای گسترده از تعاملات، فضا و چارچوبی را فراهم می کنند که فرهنگ، سیاست و اجتماع در آن جریان می یابد. پس انتقال آموزه های فرهنگی در بافت و شبکه کارکردی ارتباطات و رسانه ها قابل فهم است. تحولات فناوری های اطلاعات و ارتباطات، تولید و توزیع مستمر نشانه ها و معانی را شتاب بخشیده و موجب بروز بحران های هویتی، معرفتی و اخلاقی گسترده شده و سرمایه های فرهنگی مورد نیاز برای انتقال آموزه های فرهنگی را بی پشتوانه کرده است. و اما کسانی که مشکلات را مربوط به «فقر ظرفیت ها» می دانند، می گویند: فقدان یا کمبود یا ضعف ظرفیت ها و سرمایه های انسانی، مصنوعات و تولیدات، و یا کمبود مروجان با انگیزه و حرفه ای و دارای منزلت برای انتقال آموزه های اربعین، مانع از کامیابی می شود.

با توجه به این آسیب شناسی، سه نوع راهبرد کلان را می توان پیشنهاد داد: راهبرد «تحول ساختاری»، راهبرد «تحول عاملیتی»، و راهبرد «تحول شبکه ای». در «راهبرد ساختاری»، برای انتقال بهینه آموزه های اربعین، باید به دنبال «تحول و نوسازی نظامات انتقال فرهنگی»، «تحقق رویکرد علمی»، «استقرار نظامات مطلوب فرهنگی»، «بهره مندی از شایستگی فرهنگی» و ... باشیم. اما از آنجا که ساختارها، دیرپا هستند و تغییرات آنها بسیار زمانبر، این راهبرد، نوعی جراحی پر هزینه و پرمخاطره است. «راهبرد عاملیتی» پیشنهاد می کند که دنبال تحول در ابعاد بینش، دانش، منش و کنش نقش آفرینان حوزه انتقال فرهنگی و نیز مخاطبان هدف باشیم، بر اساس محتوای آموزه های اربعین، و این کار را باید از طریق مهندسی فرهنگی پیگیری کرد، به گونه ای که سبک زندگی و کلیه ی تعاملات «فردی، خانوادگی، گروهی، ملی و فراملی» را جهت دهی، هدایت و راهبری کند. «راهبرد شبکه ای»، به دنبال گسترش گفتمان اربعینی و سیال سازی اجتماعی آن در شبکه گسترده و تمام عیار فضای واقعی و مجازی تعاملات اجتماعی است. و همچنین مترصد حمایت هدفمند مادی و معنوی از ایجاد و فعالیت شبکه های هوشمند، کارآمد، شفاف و مردم نهاد مروج فرهنگ اربعینی است تا از این راه، جبهه فرهنگی اربعینی را ساماندهی کند. به نظر می رسد این راهبرد، با روح بیانیه گام دوم انقلاب و با پارادایم گفتمان اربعین نزدیکی بیشتری داشته باشد

* بررسی نسبت ابررسانه اربعین با سایر رسانه های رایج

باید نسبت بین دو مفهوم اربعین حسینی و رسانه شناخته شود. از یک سو اربعین حسینی، خود یک ابررسانه محسوب می شود که میلیون ها مخاطب آن، خود نقش آفرینان این جریان تمدنی عظیم در قاب رسانه اربعینی هستند و با خانواده هایشان جمعیتی چند ده میلیونی را شامل می شوند. از سوی دیگر باید نسبت بین ابررسانه اربعین را با سایر رسانه های رایج و شناخته شده به درستی ترسیم کنیم. این نسبت را در پنج شکل برای رسانه های رایج می توان ملاحظه کرد:

۱. بازنمایی تقلیل گرایانه رویداد اربعین حسینی (توسط رسانه های معاند) ۲. بازنمایی خبری رویداد اربعین حسینی (توسط عموم رسانه های خنثی و غیر ایدئولوژیک) ۳. بازنمایی احساسی رویداد اربعین حسینی (توسط عموم رسانه های شیعی و اسلامی) ۴. بازنمایی معرفتی رویداد اربعین حسینی (در این زمینه تجارب بسیار محدود رسانه ای وجود دارد و عموماً رسانه های رایج در ابتدای راه هستند) ۵. بازسازی و شبیه سازی رویداد اربعین حسینی در سایر مکان های کره زمین غیر از کربلا در همان موعد اربعین (شکل گیری رسانه های مکمل اربعینی)

با شناخت این نسبت ها هنر متعهد باید در تمام شئون و شقوق هنری، جایگاه خود را پیدا کرده و ایفای نقش موثر داشته باشد.

دکتر حسین ابراهیمی کوشالی

دبیر رسانه هشتمین کنگره بین المللی اربعین

پنل اربعین، مفاهیم جدید هنرورسانه

گزیده ارائه اساتید در پنل اربعین، امت، تمدن اسلامی در بیانیه گام دوم

مدیر محور؛ حجه الاسلام مصطفی الهیاری
(مدیر بنیاد بین‌المللی تمدن ولایی)

محور: اربعین، امت، تمدن اسلامی در بیانیه گام دوم
زمان: پنج شنبه ۲۵ شهریور از ۱۵ تا ۱۷، سالن سلام
مدیر محور: حجه الاسلام و المسلمین مصطفی الهیاری
اولین ارائه کننده: دکتر حمید نجات

* مقاله سبک زندگی اربعینی مدلی کوچک از سبک زندگی عصر ظهور

دکتر نجات ابتدا به سبک زندگی اسلامی پرداختند و شیوه زندگی اسلامی، زندگی فردی و اجتماعی افراد را مبتنی بر اسلام و رهنمودهای قرآنی دانستند و نتیجه گرفتند که عامل دین به عنوان متغیری اساسی، از طریق جهت دهی و شکل دهی به جهان بینی، نگرش ها، باورها و به طور کلی اهداف ارزشی و قواعد هنجاری افراد، بر سبک زندگی افراد تأثیری گذارد (مصباح یزدی، ۱۳۹۳). سپس سبک زندگی عصر ظهور را تعریف کردند: یک نگرشی است که دارای ابعاد دانشی، رفتاری و احساسی است که بر اساس مؤلفه های امید، خوش بینی، عزت نفس بنا شده است. در ادامه به ارتباط سبک زندگی اربعینی با سبک زندگی عصر ظهور پرداخته و اهمیت و ضرورت انتخاب موضوع سبک زندگی را با توجه به تاکید مقام معظم رهبری در سخنان و همچنین بیانیه گام دوم انقلاب مطرح کردند.

ایشان در ادامه به شرح مقاله خود در زمینه روانشناختی و هوش معنوی و ویژگی های مرتبط با آن ها پرداختند و برای نمونه در مورد عزت نفس چنین اشاره کردند:

عزت نفس را می توان مجموعه ای از افکار، احساسات، عواطف و تجربه ها تصور کرد که در فرایند زندگی اجتماعی شکل می گیرند. مجموعه هزاران برداشت، ارزیابی و تجربه ای که فرد از خود دارد، باعث می شود که نسبت به خود، احساس خوشایند، ارزشمند بودن یا برعکس آن را داشته باشد.

دکتر حمید نجات
(استادیار گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی)
پنل اربعین، امت، در بیانیه گام دوم

* مقاله تاثیر اربعین در تحقق بیانیه گام دوم انقلاب

- «جنس بیانیه»، از جنس آینده پژوهانه و خلق آینده و آینده نگارانه است. تصویری مطلوب از آینده، همراه با روندسازی است. خصلت افق گشایی و افق سازی دارد که از خصایص یک رهبر است. هر رهبر سازمانی، در تمام سطوح، با توجه به نقش رهبری باید حتما افق سازی کند. در مدل ولی فقیه‌ی، از ابعاد اصلی ماموریت ولی فقیه، افق سازی برای انسان آینده است. مشابه این در سطح معصومین است مثلا در نامه حضرت به مالک.

- «ماموریت بیانیه»: از مهم ترین خصایص افق سازی، امیدآفرینی است که در کار آینده نگارانه که قصد ایجاد افق دید را دارد برای تنظیم تصورات و دریافت‌های درونی، باید سبب امیدآفرینی شود و این را در بیانیه گام دوم به وضوح دریافت می‌کنیم. رهبر سازمانی، رهبر حاکمیتی و رهبریت بشری باید امیدآفرینی کنند؛ از راه حرکت آفرینی و فعال سازی نفوس به سمت مطلوب و جهت دهی به احساسات که باعث شکل دهی رفتارها به سمت مقصد می‌شود.

- «راهبرد بیانیه»: راهبرد اصلی، در هفت محور بیان شده: «علم، عدالت، معنویت، سبک زندگی، آزادی، عزت، استقلال»، بر اساس یک تحلیل علی که جزء تکنیک‌های آینده پژوهی است، هر یک از این ۷ عامل چگونه محقق می‌شوند. عدالت ورزی، سبب تحقق رشد این هفت محور و امیدآفرینی می‌شود. در مقیاس کلان جهان اسلام، در قلب مجموعه حرکت سیدالشهدا (ع) «عدالت» قرار دارد تا به واسطه آن، سایر مولفه‌ها محقق شود.

- «سیاست اجرایی»: ایجاد مهارت عدالت ورزی، دانش آن و بهینه سازی فرایندها. عدالت یک حقیقت میدانی است که نیاز به مهارت دارد. جلوگیری از خسارت‌ها، رشد اثربخشی عملیات‌های میدانی است که اربعین این نیاز به تجربه زیسته را پاسخ داده است و آموزش حافظه‌ای، انتقال اطلاعات نیست بلکه از راه عملیات میدانی در صحنه اجرا با دریافت‌ها، ادراکات و احساسات خاص موردنیاز آن، که موجب یک فرایند بهینه می‌شود، که از راه رعایت حق دیگران، زلال ترین و ناب ترین ارائه‌ها و خدمات و ارتباط گیری با دیگران صورت می‌گیرد. اربعین یک زمینه عملی برای بهینه سازی فرایندهاست، و اگر کسی احوال خود را در آن حالت حفظ بکند، ...

- «بزار لازم برای تحقق این سیاست»: بر اساس هفت محور بیانیه ما نیاز داریم شاخص‌ها و استانداردهای یک انسان رشد یافته را بدانیم: احساس مسئولیت و درک نفع و ضرر، در مقیاس دیگران، محیط، کل بشریت، آینده و کل ملکوت. فرایندهای این شاخص‌ها که مثلا مقیاس خود را تا سطح کلان رشد دهیم؟ و ... در فضای اربعینی، به جای اینکه برای این آدم‌ها چیزهایی را تعریف و به دنبال تحقق‌اش برویم، اربعین، بستری است که فرایند تحقق این شاخص‌ها را به صورت جمعی دارد فراهم می‌کند. خدمات در آنجا پیش‌گامانه و قبل از اعلام نیاز است. اینها پدیده‌هایی است که نیاز داریم به آنها به عنوان محقق تحلیلگر بی‌طرفانه از بیرون نگاه کنیم. برای اینکه حصول عدالت ورزی و اهداف هفت‌گانه را پیاده کنیم نیاز به دفترچه استاندارد انسان رشد یافته داریم که اربعین همان دفترچه است.

- «پیشران»: اصلی ترین شتاب دهنده به شاخص‌های هفت‌گانه برای رسیدن به آن تعالی، «صحنه میدانی اربعین» است. در آنجا به جای اینکه اول نظریه باشد و بعد اجرا، برعکس، اول اجرا و بعد نظریه پرداز می‌شود. بیانیه گام دوم برای تبیین و پیاده سازی استانداردهای انسان رشد یافته تدوین شده است.

دکتر عبد الحمید واسطی
عضو شورای راهبردی ستاد معرفتی
و علمی اربعین
پنل اربعین، امت، در بیانیه گام دوم

* اربعین و امید به آینده ای بهتر

هم در جای جای بیانیه و هم در کلیت بیانیه، امیدآفرینی وجود دارد و توصیه، به نگاه خوشبینانه به آینده است، متکی به واقعیت های عینی و پرهیز از ترس کاذب. سیاست رسانه ای دشمن، مایوس سازی جامعه از آینده، با استفاده از تکنیک های مختلف است. شما جوانان باید پیشگام در شکستن این محاصره تبلیغاتی باشید. قرار است خروجی اربعین هم، ایجاد یک حرکت عمومی در جامعه، از راه امیدآفرینی باشد. نشانه های امیدبخشی از بیان رهبری چنین است:

۱. بیان وعده های محقق شده خداوند؛ (مصادیق قرآنی) آیه شریفه "ولینصرن الله من ینصره"، بسیار در فرمایشات رهبری تکرار می شود.

۲. بیان دستاوردهای حکومت اسلامی و جمهوری اسلامی؛ مواردی مانند ثبات و امنیت، موتور پیشران علمی، به اوج رسانی مشارکت مردم، افزایش بینش مردم، به اوج رساندن اخلاق و معنویت در جامعه، ایستادگی در برابر قلدران جهان، و ... در بیانیه گام دوم آمده است.

۳. بیان افول دشمن؛ مقایسه جایگاه ایران و ابرقدرت ها طی سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۴۰۰، فروپاشی شوروی سابق، جایگاه افول یافته آمریکا، در این ۴۰ سال، هرچا که تقابل بین ایران و آمریکا اتفاق افتاده، در نهایت به سود ایران تمام شده است.

۴. بیان چرایی مشکلات کشور؛ دلایل تاریخی مشکلات اقتصادی و کاهش ارزش پول ملی.

۵. بیان راه های پایان مشکلات؛ گره زدن علم به ثروت و افزایش تولید داخلی

۶. پاسخ به چالش های ذهنی مردم؛ اربعین می تواند به رفع چالش های ذهنی مردم کمک کند.

۷. بیان ظرفیت ها؛ ما از ظرفیت های طبیعی و انسانی مان (به ویژه جوانان و نخبگان) استفاده نکرده ایم. این هفت عامل باید باعث ایجاد حرکت عمومی در جامعه شود. در اربعین باید یک حرکت عمومی به سوی عدالت، معنویت، ظلم ستیزی و... ایجاد شود.

حجت الاسلام سید محمد حسین راجی

(پژوهشگر و مولف)

پنل اربعین، امت، در بیانیه گام دوم

* اربعین و بیانیه گام دوم، دو جلوه از ترسیم مسیر و حرکت بسوی مقصد

بیانیه گام دوم، گمشده شیعه در دوران غیبت کبری و حتی پس از انقلاب اسلامی را بیان می کند و آن "مسیر و مقصد به سمت سرزمین ظهور در میان کوره راه های عصر غیبت" است.

اساسا تشیع، در اتصال به امام معنا می یابد و اینک عموم جامعه و حتی اکثریت نخبگان، ارتباطشان و نسبت میدانی شان با سرزمین ظهور، گم شده است. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مسیر و حرکت به سمت این مقصد را روشن می کند. چیزی که در اربعین نیز به شدت عیان ست.

رهبری معظم، در بیانیه، گمشده جامعه را، در یک نقشه راه روشن می کنند. البته باید توجه داشت که بیانیه، وجه ساخت و سازی در حرکت دارد و وجه تقابلی با جبهه باطل را چندان برجسته نمی کند، چرا که در بخش دیگری از نظام در حال پیگیری است..

حضرت آقا در بیانیه، چند جمله کوتاه نیز نسبت به خلاء ها و کمبودها و ظرفیت های مغفول مانده دارند و عمدتا مطالبه گری می کنند. ما باید نسبتی را به سمت افق گشایی ایجاد کنیم و با بخش واقعیت های موجود اجتماعی (که نباید آن را نفی کرد، بلکه افق های گسترده تری را به جامعه نشان داد) جمع نماییم. چون جامعه با توجه به مشکلات عدیده ای که دارد اگر حسش التیام نیابد، نمی تواند به نقشه راه بلندمدت سرزمین ظهور بیندیشد. این نگاهی است که باید بین نگاه اندیشه ورزانه و دغدغه های بدنه جامعه اتفاق بیفتد، امیدآفرینی از این منظر قابل توجه است.

حجه الاسلام محمد سعید اصفهانیان

دبیر ستاد معرفتی و علمی اربعین

پنل اربعین، امت، در بیانیه گام دوم

گزیده آرائه اساتید در پنل بین الملل؛ اربعین، حب اهل بیت ع، امت توحیدی

مدیر محور: حجه الاسلام دکتر محمد عاشوری
عضو کارگروه بین الملل ستاد معرفتی و علمی اربعین
(نماینده موسسه بین المللی المرتضی در خراسان)

محور بین الملل؛ «اربعین، حب اهل بیت ع، امت توحیدی»

زمان: پنج شنبه ۲۵ شهریور از ۱۵ تا ۱۷، سالن کنفرانس
مدیر محور: حجه الاسلام دکتر عاشوری
اولین ارائه کننده: دکتر عطاء الرحمان

* در جستجوی راهکارهای قرآنی وحدت

حب اهل بیت و امت توحیدی هر دو عنوان برای اتحاد ضروری است. در لسان قرآن «أُبْنَاءَنَا وَ أُنْبَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ» معلوم است و هر که در این آیات تأمل نمی کند انکار آیات الهی می کند! حضرت زهرا س تا قیامت سیده نساء است. در تفسیر «إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثُرَ» از عبدالله عمر است که فاطمه زهرا س کوثر است و همین طور است «سیدا شباب اهل الجنة» که فرموده رسول الله ص در مورد حسنین است و «انا مدینه العلم و علی بابها!» با این پشتوانه ها می توانیم به سمت تحقق امت اسلامی جلو برویم.

امروز این سوال را داریم که چگونه از الفاظ تفرقه بخش نجات پیدا کنیم؟ و قرآن پاسخ می دهد که عبادت شما قبول نمی شود مگر یک امت باشید: «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ أَنَا رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُونِ»، «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ أَنَا رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُونِ».

و اگر نکات قرآنی را جمع کنیم می توانیم امت اسلامی را شکل دهیم؛ «تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا»، «وَ لَتَجِدَنَّ أَوْفِيَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى»، «أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَ إِنِ اللَّهُ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ»...

دکتر عطاء الرحمان

استاد دانشگاه از پاکستان

پنل بین الملل؛ اربعین، حب، امت توحیدی

* حب اهل بیت ع؛ از الگو پذیری، تا اصلاح گری و تشکیل حکومت جهانی

مولوی صارمی در این نشست، با اشاره به موضوع حب اهل بیت ع گفتند: بدون شک اهل بیت ع دارای مقام والایی هستند و اهل سنت احترام ویژه ای برای ایشان قائل هستند. محبت و دوستی اهل بیت پیامبر، از مسائل مهمی هست که دوستی شان نشانه ایمان و بغض شان نشانه نفاق است.

وی افزود: علماء اهل سنت، فاجعه کربلا را محکوم می کنند. عشق و ولای اهل بیت ع اختصاص به یک مذهب خاص ندارد بلکه برای همه مسلمانان است، زیرا اهل بیت به پیامبر متصل هستند. حسنین بهترین الگو برای اصلاح جامعه اند.

صلح امام حسن، امروز الگویی برای ایجاد بستر مناسب برای صلح و هم زیستی شیعه و سنی و جامعه اسلامی است و قیام امام حسین، الگویی برای ایستادن در مقابل دشمن و طاغوت است. اهل بیت، کشتی نجات بودند و کسی که مسیر این حضرات را ببیماید به سعادت می رسد و اگر برخلاف آنها برود دچار عذاب می شود.

ایشان پس از قرائتی چند از آیاتی که ولایت و برتری اهل بیت را ثابت می کند گفتند: آنچه امام حسین ع از ما می پذیرد، در آخرت به ما عزت می دهد. هدف این مجالس، هدف عالییه امام حسین است. ما باید هدف ولای امام حسین ع را در اربعین دنبال کنیم. یعنی: اصلاح حکومت، امر به معروف، احیاء سنتها، حمایت از حق، مبارزه با باطل، و تشکیل حکومت.

مولوی احمد صارمی

(مدرس حوزه علمیه، امام جمعه تربت جام)
پنل بین الملل؛ اربعین، حب، امت توحیدی

* مقاله دشمن شناسی حماسه سالانه اربعین

حجت الاسلام مرادی در ابتدا به تعریف دشمن شناسی (فرهنگی) پرداختند و گفتند: دانشی است که به شناخت دشمن و اهداف او، روش های او در ضربه زدن به ما، روش های او در رسیدن به اهدافش و نقاط قوت و ضعف دشمن پرداخته و مورد مطالعه قرار می دهد.

ایشان در ادامه، روش های دشمنان در دشمنی را بیان کردند: ۱- تضعیف و تخریب باورهای دینی و مذهبی ۲- القاء ناکارآمدی دین ۳- تفکیک دین از سیاست ۴- تضعیف ارکان نظام اسلامی ۵- تضعیف روحانیت ۶- نابودی اسلام و نظام اسلامی.

وی در ادامه پس از دسته بندی دشمنان، روش های دشمنی را در سه مورد دانستند: تبلیغات مشافهی، تبلیغات بصری، تبلیغات مجازی.

در پایان نیز ظرفیت های قابل استفاده بیان شد: ۱- گفتمان سازی برای تحکیم عقیده اهل حقیقت و جلوگیری از نفوذ آینده فرقه ها و دشمنان فرهنگی ۲- استفاده از برخی فرقه ها که جذب گفتمان عقیده صحیح می شوند، مانند اهل حق، مسیحیت و صابئین که هر سه فرقه در اربعین، ایستگاه صلواتی می زنند.

حجت الاسلام دکتر جعفر مرادی

دبیر کارگروه بین الملل ستاد معرفتی علمی اربعین

پنل بین الملل؛ اربعین، حب، امت توحیدی

* طراحی گام های ایمانی و عملی سالیانه در اربعین براساس راهبرد بقره ۶۲ *

مسیر حب اهل بیت به سوی امت توحیدی، محل صحبت ما است و در این میان، رفع اختلاف شیعه و سنی، یک حداقل است.

در زندگی امت توحیدی، تلازم ایمان و عمل، ضروری است. و اگر بخواهیم از نقطه حب اهل بیت به سوی امت توحیدی برویم، باید بر اساس بقره ۶۲، سه رکن «ایمان به الله»، «ایمان به یوم الآخر» و «عمل صالح» را توأمان مدنظر داشته باشیم. و طراحی جمعی ما در کشورهای مدنظر نیز، هم باید معرفت مدار و توسعه دهنده ایمان باشد، و هم باید عمل صالح را محور قرار دهد.

از سوی دیگر، اربعین یک قلب تپنده در جامعه اسلامی است و جوامع بشری و کشورهای مختلف می توانند دست و بازوی آن باشند و همگی در کنار هم یک پیکره را تشکیل دهند. و اگر بنا باشد که از ظرفیت اربعین، جهت تحقق مدل قرآنی بقره ۶۲ بهره مند شویم، هم می بایست گفتمان توحیدی را به شکل مستمر و سالیانه در دو حوزه مذکور شکل دهیم و هم می بایست، میدانی مشترک را برای عمل صالحانه جوامع توحیدی تعریف کنیم. و چه میدانی برتر از میدان اربعین حسینی!

پیشنهاد ما آن است که: برای دو حوزه ایمانی مطرح شده، فضای گفتگوی مستمری را به شکل ماهانه در تمامی کشورها شکل دهیم. و البته میدان عمل این مجموعه های فکری را، در ایام اربعین و در عراق تعریف کنیم. موسسه مطالعات راهبردی اصحاب الحسین ع با همکاری دانشگاه نجف اشرف قصد دارد تا زیرساخت های معرفتی و اربعینی در عراق را اینگونه ارتقاء دهد و مسیر تعاملات بین المذهبی و بین الادیانی را هموار سازد، ان شاء الله.

حجت الاسلام دکتر اصفهانیان

دبیر ستاد معرفتی و علمی اربعین

پنل بین الملل؛ اربعین، حب، امت توحیدی

* اربعین، مقاومت، وعده الهی؛ ضرورت ایجاد دو راهکار در نشر مباحث کنگره *

در ابتدا باعث افتخار است که سلام جناب قپانچی، موسس جامعه اسلامی و جناب دکتر عمار السلامی رئیس دانشگاه نجف اشرف را برای شما ابلاغ کنم، همین طور تشکر کنم از جناب شیخ سعید اصفهانیان که توجه ویژه ای نسبت به آنچه انجام داده ایم دارد، حال آنکه نسبت به قصور خود در سال های گذشته مطلع و مصریم، و البته بسیار علاقمند هستیم که ماجرای آمدن موسسه اصحاب الحسین از اینجا - از مشهد مقدس - به سوی نجف اشرف و تا رسیدن به کعبه عشاق یعنی امام حسین را مداومت بخشیم.

اثر قضیه اربعین از زمان شهادت امام حسین ادامه پیدا کرده است، بلکه قدیمی تر است و از زمان اسلام ادامه پیدا کرده است. ماجرا از آنجا آغاز شد که رسول اکرم ص دعوت کرد تا جزیره العرب که در جهل و ظلم و طغیان بود تغییر مسیر دهد! اغلب کسانی که به زبان اسلام آوردند، اما به تعبیر قرآن در قلب هایشان ایمان نداشتند، به فضای قبل خود برگشتند و پس از پیامبر مرتد شدند. آنها پس از چهل سال دور هم جمع شدند تا پسر دختر پیامبر خود را به قتل برسانند.

انقلاب دوم، انقلاب امام حسین ع بود. خون پاک امام حسین، امت را تکان داد. آن زمان که خون پاک او بر صحرای کربلا ریخت، انقلاب ها شروع شد و این طوفان مستمر گردید تا اینکه به قضیه محوری ظهور امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف منتهی بشود.

در حال حاضر یک عمل برای امت اسلامی واجب است. اینک مسئولیت بزرگی بر گردن امت اسلامی است تا با انجام آن، رسیدن به دوران وعده الهی را محقق گرداند؛ عملی که از خلال مقاومت شکل خواهد گرفت. به دلیل آنکه که اگر ما امت مقاومت نباشیم، نمی توانیم به دوران موعود و وعده داده شده برسیم! در این مسیر، قضیه اربعین، ما را حاضر کرده و یاری می رساند.

دکتر هادی التیمی

عضو شورای راهبردی ستاد معرفتی و علمی اربعین

(رئیس دانشکده فکر اسلامی دانشگاه نجف اشرف)

پنل بین الملل؛ اربعین، حب، امت توحیدی

پس از سقوط نظام بعث، حکومتی در عراق نبود، مردم هم از کل احزاب خارج شدند و در مسیری منظم حرکت کردند. در هیچ نقطه ای از مسیر، ناامنی، بی اخلاقی و... وجود نداشت. ملک حسین اردنی، حسنی مبارک رییس مصر، ملک عبدالله سعودی، ملک مغرب و... راهی نیافتند تا تغییری واقع کنند و مانع پیاده روی شوند. اینک اربعین به برکت خدای سبحان و تعالی و خیرینی که روز به روز تلاش می کنند، استمرار پیدا کرده است تا جایی که تعداد پیاده روندگان به میلیون ها رسید و در کتاب گینس با ۲۷ میلیون زائر در مسیری سلم و امن ثبت گردید. سال ۲۰۰۵ که برای پایان نامه دکترا در مصر بودم، خبری از پیاده روی نبود، اما امسال حرکت های خودجوش مردمی، فراوان دیده می شد.

کلام سماحة الشیخ اصفهانیان در دعوت به گفتگوهای اربعینی از دو راه تام می گردد: راه اول، راه فرهنگی است مثل این کنگره های مبارک که برای نخبگان مطلوب است. و از خلال نخبگان، واجب است تا تقریرات این کنگره ها، مورد استفاده مسیر و فرهنگ عمومی قرار گیرد که بزرگترین کنگره ها است. بر این اساس تمنا می کنم آنچه از پیش می فرستید، در خیمه های راه، در هر روز خیمه ای از خیمه ها مورد استفاده قرار گیرد. راه دوم، واجب است این کنگره ها را شکل دهیم تا فضای محاوره و مناقشه شکل گیرد، چه بسیار مفاهیمی که نیاز به شرح دارند، اما می بایست آنها را برای فرهنگ سازی، از طریق فضای مجازی، شبکه های تلویزیونی و ماهواره ای، در اختیار مخاطبان قرار دهیم. کاری که دشمن انجام می دهد. و من تعهد می کنم که نتایج این کنگره های هفتگانه در سال های پیشین را حساب دانشگاه نجف نشر دهیم و به میدان اربعین بیاوریم... و البته می بایست دقت کنیم تا جریان اربعین مردمی بماند و از دخالت حکومت ها در امان باشد.

* الهیات اجتماعی در زیارت اربعین

اربعین سنتی بزرگ و جهان شمول در ادیان مختلف جهان، از جمله اسلام است. شیخ عباس قمی معتقد است در سال سوم شهادت اباعبدالله الحسین (ع) اهل بیت آن حضرت بار دیگر به کربلا رفته اند.

حضرت زینب، آن بانوی دوراندیش، دو چیز را از یزید خواستند؛ خانه ای برای جمع شدن و برپایی ذکر از شهدای کربلا، و دوم آنکه ابتدا به کربلا بروند و بعد به مدینه بازگردند، اگرچه راه طولانی تر می شد؛ با توجه به آنکه این سفر بر روی اسب و شتر دشوار بود. این سفر اربعینی، آیین و نمادی در بین ملت ها و فرهنگ ها گردید تا از کشورهای مختلف، مردم را در ایام اربعین به کربلا بکشاند.

اربعین، محملی برای خدمت به مردم و یک سنت قوی در دوران مدرن، در مقابل از خودبیگانگی بوده و باعث تحکیم پیوندها شده است. همچنین اربعین، فرصتی را برای اجتماع مردم به یاد امام حسین (ع) فراهم کرده است.

وقتی که حضرت زینب (س) در شام از یزید خواستند که اجازه دهد بتوانند به کربلا بروند، هدف برپایی یک فلسفه سیاسی یادمان را داشته اند تا مردم را برای ذکر مظالم آن واقعه آماده سازند. بیان اظهار مصیبت، کلید و سنتی برای بزرگداشت و یادبود امام حسین (ع) تا قیامت است.

پروفسور عبدالعزیز ساشادینا

استاد مطالعات اسلامی دانشگاه جورج میسون آمریکا

سخنران ویژه

جامعه شناسان تا وقتی که شخصیت حضرت زینب(س) و فلسفه اربعین را شناسند، نمی توانند دلیل ماندگاری نهضت امام حسین(ع) را فهمیده و درک نمایند.

خیمه گاه جایی بود که امام حسین(ع) ۸ شبانه روز را در آنجا به سر بردند. پشت خیمه امام حسین(ع)، خیمه حضرت زینب(س) بود و نقش امام حسین(ع) آماده کردن خانواده در خیمه بود. سمبل اربعین در خیمه شکل گرفت. امام حسین(ع) در واقع، همه ما را جمع می کنند در همان خیمه ای که از دوم تا دهم محرم خاندانشان را جمع می کردند و اکنون نماد آن خیمه ها، همان موکب هایی است که امروزه در ایام اربعین ارائه خدمت می کنند.

جامعه شناس دینی نه فقط به متن این اتفاق، بلکه به ارزش هایی می پردازد که مردم را جمع کرده تا به اهمیت آن شهادت فکر کنند. اگر حضرت زینب(س) و امام سجاد(ع) نبودند، ما هیچ گاه از نهضت امام حسین(ع) باخبر نمی شدیم. اربعین، من و شمایی را که آن زمان نبودیم تا سختی ها را دیده باشیم در کنار هم جمع می کند تا امروز به یاد امام حسین(ع) آن مسیر را برویم. باید معرفت اصلی اربعین را بشناسیم. اربعین در زمان مدرن، نمادی است تا مردمی که همدیگر را نمی شناسند و تنها هستند را گرد هم آورده و به زن و مرد معنایی معنوی بخشد.

امام حسین (ع) و خاندانش در کربلا به ما اخلاق را آموختند. هر صحبت، رفتار، شهادت و خطبه ای در کربلا یک چیز را به دست ما می دهد و آن الگوی اخلاق است؛ وفای ابوالفضل العباس(ع)، خلوص او و عبد صالح بودن او نیز همین طور است. مناسک را باید با معرفت همراه کرد؛ باید سال ها نشست و تاریخ کربلا را خواند و نمی توان به این رویداد تاریخی بی توجه ماند.

حضرت امام حسین(ع) و حضرت زینب کبری(س)، این قدرت را داشتند که بساط ظلم را برچینند. همانجا که یزید به حضرت زینب(س) اجازه بازگشت به کربلا و مدینه را داد، بساط ظلم یزید بر باد رفت. حضرت زینب(س) نیت و سیاست بدخواهان، بنی امیه و یزید را فهمیده بود. حضرت زینب(س) نه تنها معلم مراسم اربعین بود، بلکه معلم خدمت به زوار حسین(ع) نیز بوده است. کاری که در هیچ کجای دنیا نبوده و بی سابقه است.

حضرت زینب(س) از طریق زنده کردن وجدان انسان ها، آنان را متوجه فلسفه قیام امام حسین(ع) کرد. اگر حضرت زینب(س) اربعین را بعد از کربلا احیاء نمی کردند، هیچ کدام از ما متوجه مسئولیت خود در قبال دیگر برادران دینی خود برای یاری رساندن به آنها نمی شدیم. الهیات اجتماعی اربعین این است که انسان ها را بیدار سازد تا خدمتگزار خوبی برای جامعه باشند.

بزرگترین خدمت حضرت زینب(س) و بانوان کربلا، به نیابت از امام حسین(ع) و حضرت ابوالفضل(ع)، این بود که اخلاقیات را به همه ما آموزش دهند. اینها تنها مراسم نبوده بلکه یادبود معرفت است. به عنوان کسی که بیش از ۵۰ سال در آمریکا زندگی کرده است می گویم: اگر زندگی معنویت نداشته باشد، هیچ چیز نداشته و معنویت بدون اخلاق به دست نمی آید.

پیاده روی مخلصانه حضرت زینب(س) را اکنون ما شبیه سازی و زنده می کنیم. شرق شناسان، فکر می کردند که فقط مراسم حج می تواند معنویت را زنده کند، ولی اکنون دریافته اند که در اربعین و کربلا مناظری عجیب از خلوص و خدمت ناب وجود دارد. وقتی الهیات اجتماعی را در اربعین دنبال می کنم، متوجه جهان شمولی و قدرت جاذبه جهانی آن می شوم. امام حسین(ع) و حضرت زینب(س) کاری کرده اند که اربعین یک مجمع جهانی برای خدمت بی منت و عاشقانه شود. و همچنین اربعین توانسته دیوارهای جدایی میان انسان ها را فرو ریزد.

گزیده ارائه اساتید در پنل اربعین، بانوان و تمدن اسلامی

مدیر محور: سرکار خانم مقدسی

(مدیر مدرسه علمیه اسلام شناسی حضرت زهرا س)

دکتر محمدهادی همایون

عضو شورای راهبردی ستاد معرفتی و علمی اربعین

(ریاست دانشکده ارتباطات دانشگاه امام صادق ع)

پنل اربعین، بانوان و تمدن اسلامی

محور «اربعین، بانوان و تمدن اسلامی»

زمان: پنج شنبه ۲۵ شهریور از ۱۷ تا ۱۹، سالن سلام

مدیر محور: سرکار خانم مقدسی

اولین ارائه کننده: دکتر همایون

* تاملی حکمی در جنس زن و نقش آن در تمدن اسلامی

حقیقت زن، عالم اگر مظهر تجلی اسماء الهی باشد در کمال خود، عالمی است که می بینیم، به واسطه امام بر اعمال و صفات ما نازل می شود. از یک عالم باطنی به یک عالم ظاهری می آید. دو اسم ظاهر و باطن، ما به ازای در دنیا دارد. این دو جنس بودن زن و مرد در دنیا، نتیجه اسم ظاهر و اسم باطن است. خداوند زوجین را آفرید و طبیعت سایه ما است. زن مظهر اسم باطن خداوند است و مرد، مظهر اسم ظاهر.

موضوع فلسفه حجاب، فقط به شهوت بر نمی گردد و حقیقت پشت آن، وجه باطنی شخصیت زن است. اینکه خانم ها تحمل درون خانه را برای نظام دادن به نظام درونی را دارند، ناشی از همین وجه مظهر باطن زن است. زن به دلیل باطنی بودن تمایل به سکون دارد. زن تمایل به ظهور و بروز دارد. در نظام و تمدن اسلامی، این ظهور و بروز، در چارچوب خانواده است تا ظاهر و باطن با یکدیگر کامل شوند و رشد بیابند. این رابطه ظاهر و باطن با ازدواج برقرار می شود. نمادین ترین شکل انسان را در آدم و حوا داریم و بچه ها در شکل دنیوی و با برقراری رابطه ظاهر و باطن، به این حقیقت اضافه می شوند.

در یک حرکت تمدنی، زنان باید به صحنه بیایند اما در چارچوب فرهنگ دینی. اربعین یک ضرورت اتفاقی نبود، چون عاشورا یک ظرفیت تمدن سازی است. لذا بلافاصله از عصر عاشورا به بعد، نهضت ابا عبدالله ع یک جنس زنانه به سمت باطنی می یابد. در واقع ما در تمدن رشد می کنیم، اما اگر ظاهری و مردانه باشد وجه تکاملی آن ناقص است، باید به جنس تمدنی برویم که وجه باطنی هم داشته باشد که در آن صورت رشدیابنده باشد.

* مقاله نقش فرهنگ زیارت اربعین در تحقق تمدن نوین اسلامی

اسلام دینی است که آرمانش تحقق تمدن اسلامی و در واقع تمدن توحیدی در سراسر جهان است. بهترین و کوتاه ترین مسیر برای تحقق تمدن نوین اسلامی، ارائه یک نمونه عملی از تمدن اسلامی در مقیاس محدود است تا بر اساس آن و با مهندسی فرهنگی و اجزاء آن بتوانیم تمدن اسلامی را در مقیاس وسیع و در مقیاس نهایی خودش محقق کنیم.

در عصر حاضر، امت اسلامی بیش از پیش این نیاز خود را درک کرده و با نظریات و کارکردهای و راهکارهای مختلف به دنبال تحقق تمدن نوین اسلامی است. در این مقاله ابتدا به مولفه های فرهنگی زیارت اربعین پرداخته شده، سپس سازه های تمدنی و در پایان کارکردهای جامعه سازی اربعین ارائه شده است. در ابتدا به تعریف واژه های فرهنگ و تمدن پرداخته شد.

بر اساس حرکتی که از عصر عاشورا شکل گرفت و در اربعین به اوج خود رسید، حضرت زینب سلام الله علیها یک جامعه شکننده متشکل از زنان و کودکان داغدار را مدیریت می کنند که نهایت اعتلاء آرمانی در مکتب امام حسین علیه السلام محقق می شود.

- در این مقاله، بر اساس این حرکت، مولفه های فرهنگی آن بر دو محور نظری و عملیاتی تقسیم شده است. محورهای نظری شامل: ۱. استغنائی روحی ۲. استغنائی آرمانی ۳. استقامت عملی

- محورهای عملیاتی شامل: ۱. اعلان برتری جبهه حق و برتری مواضعی که در جبهه حق است. ۲. اعلان تشتت فرهنگی جبهه باطل این ۵ عنصر در سراسر حرکت زینب سلام الله علیها در عرصه اربعین وجود دارد.

- ارکان سازه های تمدنی: ۱. اقتصاد تعاون محور: که راه کار خارج شدن از بن بست و فراتر از عدالت و انصاف است. ۲. امنیت مردم محور: ما معتقدیم امام، منبع امنیت دنیای تکمیل و تشریح است. نه تنها منشاء نزاع نیست، بلکه با جهادی که انجام می دهد می تواند مایه امن و امان زمین هم باشد. ۳. عمران حرکت محور: حول محور امام معصوم که عامل نزول برکات بر زمین هستند شکل می گیرد. ۴. سیاست حکمت محور: هماهنگ کردن شئون مادی و معنوی آنان با سعادتشان.

- کارکردها: ۱. کارکرد اجتماعی: مهم ترین کارکرد اجتماعی اربعین، شکل گیری تمامی سطح زندگی افراد بر اساس توحید است. حضور افراد با ملیت های مختلف و سبک زندگی های مختلف و پذیرفتن سبک زندگی، اربعین است. ۲. کارکرد تربیتی و اخلاقی: ما معتقدیم تقوا، مدینه فاضله را شکل می دهد. بر اساس روایت، زیارت اربعین یکی از نشانه های مومن است. همین مطلب برای جامعه هم مطرح است و فردی نیست و رابطه ها رابطه ایمانی خواهد بود. ۳. کارکرد سیاسی: امروزه یکی از مولفه های قدرت جبهه مقاومت شده است و جذب افراد از نقاط مختلف جهان را انجام داده است. ۴. کارکرد اقتصادی: به صورت مردمی اداره می شود و بر اساس سنت های دینی وقف و نذر عرضه می شود و موجب از بین بردن تجملات، اسراف و دزدی می شود. ۵. کارکرد امنیتی: تامین امنیت روانی، عدم تجسس درباره دیگران، امنیت در سایه امر به معروف و نهی از منکر و... ۶. کارکرد هنری: ترسیم در فضای مجازی که یک تکنیک است، چنین حالتی دارد. ۷. کارکرد شهرسازی: تعریف شهر لایه زیرین و آن روحی است که در بین جامعه در حال گسترش است. شهر اسلامی بر اساس مکان های مذهبی شکل می گیرد که مرکز نیازهای مذهبی مردم است. با این کارکردها میتوان بن بست های شکل گیری تمدن اسلامی برداشته شود.

سرکار خانم مظفری

مدرس مدرسه علمیه اسلام
شناسی حضرت زهرا (س)

پنل اربعین، بانوان و تمدن اسلامی

* مقاله زنان و رسالت زینب گونه در اربعین

زن، «ام» است. ام رابطه ای دارد با فرزندانش همچون رابطه امام و امت. او همچون امام، مامن و مقصد است. زن، ریشه است و بذر اصلاح شده ای است که می تواند همه اهداف امام حسین علیه السلام را از جمله ظلم ستیزی، اصلاح امت و امید در جامعه را به ظهور برساند. ذوق شعری، در میان زنان بسیار زیاد است، زنان شاعری داشته ایم که روایتگر کربلا بوده اند. در بحث عملی هم، زنان با مردان تفاوت زیادی دارند، زنان با وجود داشتن حجاب می توانند به صحنه اربعین بیایند و حتی با از خودگذشتگی و حضور با فرزندانشان در پیاده روی اربعین شرکت کنند وسختی آن را به جان بخرند، چون عاشق حسین ع هستند. بانوان، فرهنگ ساز و تمدن ساز هستند و تغییر نگرش ایجاد می کنند. بانوان، امت را به وجود می آورند. بانوان، شبیه ساز چهره زینب سلام الله علیها در کربلا هستند. به عینه زنان، قهرمانان نمایش اربعین هستند چراکه خداوند به زنان ویژگی های خاصی داده و موجب حضور زینب گونه زنان در اربعین است. برخی می گویند: زن به لحاظ جسمی ضعیف است. درست است که زن همچون مرد، شمشیر به دست نمی گیرد، اما شمشیر منطق او بسیار می تواند برنده تر باشد. زن می تواند با صبر و شکیبایی، نقشی قهرمانانه داشته باشد و بدرخشد

سرکار خانم دکتر مقتدایی

(مدرس مدرسه علمیه اسلام شناسی حضرت زهرا س)

پنل اربعین، بانوان و تمدن اسلامی

* مقاله تحقق سیر انفسی در سفر اربعین (راهپیمایی اربعین، سفری به درون)

انسان شناسی در ۲ قسم است: ماقبل مدرنیسم از منظر فلسفه و عرفان، و بعد مدرنیسم که از منظر تجربه و بر اساس یک افسانه است. انسان محوری، از ویژگی های مدرنیته در جامعه است و خود این، موجب خودفراموشی در انسان می شود. انسانی که به عوالم بالایی خودش توجه نکند، تبدیل به شیء می شود. ارکان «انسان مدرنیته» چنین است:

۱. خلوت گریزی: از هر چه او را به عالم غیب دعوت کند می ترسد، چون عذاب وجدان دارد. چرا؟ چون یادش می افتد با خدا قهر کرده. ۲. مصرف زدگی. ۳. اصالت لذت. ۴. راحت طلبی: انسان مدرنیته اختراعات بشر را به استخدام می گیرد تا ذره ای سختی نکشد. ۵. علم زدگی. چه ارتباطی با اربعین دارد؟ دشمن می گوید چطور از مسلمانان، حسین را بگیریم؟ سبک زندگی شان را تغییر دهیم. تغییر سبک زندگی، باعث تغییر طرز تفکر می شود. لازمه آن در سبک زندگی غربی، امر به معروف نکردن است، خلوت گریزی است. در جامعه امروز، خط قرمزها را رد کرده ایم و کم کم لیبرال شده ایم.

اما در «سیر انفسی»، انسان با کشف «آیات انفسی» در درون خود، به شناخت از خود و خدا و ولیّ می رسد: «من عرف نفسه فقد عرف ربه». مقدمات سیر انفسی، در اربعین محقق می شود. در اربعین، چون جاذبه های دنیایی زندگی مدرنیته نیست، می توان خلوت کرد و به درون خویش سفر کرد. اربعین و پیاده روی آن، برای انسان خودمحور و مدرنیته، قابل باور و هضم نیست. برایش خنده دار است. چرا که هر چقدر به من توجه کردی، از کیفیت تن کم می شود و هر چه به تن توجه کنی، از کیفیت من کم می شود!

سرکار خانم هنرمند

(مدرس مدرسه علمیه اسلام شناسی حضرت زهرا س)

پنل اربعین، بانوان و تمدن اسلامی

* مقاله تعامل بانوان در پدیده اربعین و تمدن اسلامی

جریان عظیم راهپیمایی اربعین به عنوان وسیله‌ای برای تحقق تمدن عظیم اسلامی است. این سخن در اندیشه رهبر معظم انقلاب چنین بیان شده است: چنانچه اگر ظرفیت‌های کشورهای اسلامی بر روی هم جمع شود، امت اسلامی، عزت الهی یعنی تمدن عظیم اسلامی را به جوامع عالم نشان خواهند داد. باید هدف ما این باشد و راهپیمایی اربعین می‌تواند یک وسیله گویایی برای تحقق این هدف باشد.

برای رسیدن به جامعه‌ای که رویکرد تمدنی داشته باشد و در مسیر تمدن نوین اسلامی گام بردارد، توجه کردن به «امت‌های گوناگون» که در طول دوران خلقت وجود داشته و در قرآن ذکر شده است لازم و ضروری است. طبق آیات نورانی قرآن که بررسی می‌شود، بشر دوران‌های مختلفی را از ابتدای خلقت تا قیامت پشت سر می‌گذارد. قرآن کریم در هر یک از این دوران‌ها، از امت‌های مختلفی نام می‌برد. این امت‌ها عبارتند از: «امت واحده» اول، «امت واحده» دوم، «امت هادی به حق» و «امت صالح» و... برای حرکت کردن به سوی جامعه‌ای با رویکرد تمدنی، باید آیه مبارکه «و کذلک جعلناکم امه وسطا» را دنبال کرد. این آیه شریفه نشان می‌دهد که اگر امت با حکومت صالح و حاکمیت الهی همراه شود، می‌تواند «شاهد» و گواهی برای امت‌های دیگر باشد و امت‌های دیگر اگر از او الگو برداری کنند، در این صورت جامعه‌ای با رویکرد تمدنی خواهیم داشت که می‌تواند ضمن پاسخگویی به نیازهای فطری خود، در فضای تمدنی نیز حرف‌های مهمی برای گفتن داشته باشد. شاهد آن کلام امام خمینی رحمت الله علیه در رابطه با تاثیر اربعین ۵۷ در پیروزی انقلاب اسلامی است.

در پایان، نقش مربی‌گری زنان و تاثیرگذاری تفکر آنان بر تفکر مردان جامعه و اصلاح زنان که به اصلاح مردان و در نتیجه اصلاح جامعه منجر می‌شود نیز قابل تامل است. در این بخش، این سوال مطرح می‌شود که با توجه به حضور زنان در تمامی میادین از جمله حضور در تظاهرات‌ها، جنگ تحمیلی و غیره، کسانی که اربعین را دایر می‌کنند چه شرایطی را برای ورود زنان به عرصه‌های عظیم اربعین و تمدن اسلامی در نظر گرفته‌اند؟

در پاسخ به سوال خانم قاسم، سرکار خانم مقدسی بیان کردند که در این خصوص، اقدامات انجام شده را در دو محور علمی پژوهشی و عملیاتی می‌توان بررسی کرد. فعالیت‌های علمی پژوهشی با بررسی مقالات امکان‌پذیر است. در خصوص جنبه عملیاتی نیز، حضور زنان از اربعین با حضرت زینب سلام الله علیها آغاز شد و در طول سنوات تاریخ تا امروز، استمرار داشته است و در زنده نگه داشتن اربعین، زنان به انحاء مختلف حضور پیدا می‌کردند. اینک مشاهده می‌کنیم که با حضور علمی و عملیاتی بانوان - یعنی حضور همه جانبه - در اربعین، نقش زنان بسیار پررنگ است و دیده شده است.

سرکار خانم قاسم

(پژوهشگر موسسه مطالعات راهبردی
اصحاب‌الحسین ع)

پنل اربعین، بانوان و تمدن اسلامی

گزیده ارائه اساتید در پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی، تمدن اسلامی

مدیر محور: دکتر عباس قائمی بافقی

(دانشیار دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی)

پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

* گزارشی کلی از پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی، تمدن اسلامی

در دومین روز کنگره، در سالن کنفرانس با رعایت پروتکل های بهداشتی و همزمان در اتاق مجازی، نشست تخصصی مکتب شهید سلیمانی برگزار شد. ابتدا دکتر عباس قائمی بافقی دبیر کارگروه شبکه سازی و سازماندهی جبهه مقاومت دانشگاهیان، ترویج کنندگان مکتب شهید سلیمانی، درباره ایجاد این جبهه، چهار روز بعد از شهادت سردار شهید حاج قاسم سلیمانی و فعالیت های آن، از جمله شش نشست تخصصی در هشتمین کنگره بین المللی اربعین که از غدیر به صورت هفتگی برگزار شده بود توضیح داد.

در ادامه، اساتید مدعو، نقش فرهنگ اربعین و مکتب شهید سلیمانی در زمینه سازی تمدن نوین اسلامی را از ابعاد مختلف مطرح و تبیین کردند. در دور اول گفتگو، ابتدا آقای مهندس حسن پرسا با الهام از زیارت اربعین، «فرایندها و تصمیم های الهی» را تبیین کرده و با ارائه مصادیق رفتاری حاج قاسم، مکتب شهید سلیمانی را تقریر اخیر آموزه های اربعین معرفی کردند.

سپس حجت الاسلام ایمان کاظمی، «نگاه تمدنی به اربعین» را تشریح کردند. همچنین دکتر سیدمحسن اصغری نکاح «ابعاد روان شناختی اربعین و مقاومت» را تشریح کرده و دکتر محمود سعیدی رضوانی با ارائه پژوهشی کیفی «تجربه زیسته حسینی»، به تبیین نگاه تربیتی به اربعین پرداختند. آقای دکتر غلامرضا حسینی نیز به صورت مجازی، به ارائه سخنرانی خود در «جریان شناسی اربعین و جهانی شدن مقاومت» پرداختند.

در بخش دوم نشست، آقایان دکتر طباطبائی، دکتر بنای رضوی درباره ضرورت پرداختن دقیق تر به این موضوع پرداخته و سردار رونده و دکتر رستمی، به بیان خاطراتی درس آموز از سردار حاج قاسم سلیمانی پرداختند. در بخش سوم نیز هر یک از اساتید به تکمیل موضوع تخصصی خود و هم افزایی مطالب دیگر سخنران ها پرداختند.

پیش از این نیز، دکتر حسین افخمی روحانی در موضوع «مکتب مدیریتی حاج قاسم، تقریر اخیر مدیریت اسلامی» و استاد اصغر طاهر زاده در موضوع «انسان آینده و هویت اربعینی او» سخنرانی خود را در پیش نشست های کنگره ارائه کرده بودند که توفیق استفاده از ایشان در کنگره فراهم نشد.

دکتر قائمی در پایان، از همگان جهت تبیین و ترویج فرهنگ شهید سلیمانی در برگزاری نشست های پژوهشی و حضور میدانی دعوت به همکاری کرده و ابراز امیدواری کردند به طور سالانه، نتایج این فعالیت ها در کنگره بین المللی بزرگداشت شهید سلیمانی و نیز کنگره بین المللی اربعین ارائه گردد.

دکتر سید حبیب الله طباطبائیان
 عضو شورای راهبردی ستاد معرفتی و علمی اربعین
 (دانشیار گروه صنعتی دانشکده حسابداری و مدیریت
 دانشگاه علامه طباطبائی)
 پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

دکتر سید محسن اصغری نکاح
 عضو کارگروه زیست حسینی ستاد معرفتی علمی اربعین
 (دانشیار گروه روانشناسی دانشکده علوم تربیتی و
 روانشناسی دانشگاه فردوسی)
 پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

سردار رونده
 (مشاور فرمانده نیروی سپاه قدس)
 پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

حجت الاسلام ایمان کاظمی مقدم
 عضو کارگروه مطالبات تمدنی ستاد معرفتی علمی اربعین
 پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

دکتر حسین افخمی روحانی
 (استادیار. گروه پژوهشی مدیریت اسلامی. پژوهشکده
 مطالعات اسلامی دانشگاه فردوسی)
 پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

دکتر غلامرضا حسنی
 (استادیار دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه
 فردوسی)
 پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

مهندس حسن پرسا
دبیر کارگروه زیست حسینی ستاد معرفتی و علمی اربعین
پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

محور «اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی»

زمان: پنج شنبه ۲۵ شهریور از ۱۷ تا ۱۹، سالن کنفرانس

مدیر محور: دکتر عباس قائمی بافقی

اولین ارائه کننده: مهندس پرسا

* مقاله زیارت اربعین، بستر فرایندها و تصمیم‌های مکتب‌ساز (مکتب شهید سلیمانی، تقریر اخیر آموزه‌های اربعین)

- ۱- دستیابی به غفران و شامل شدن زائر پیاده امام حسین(ع)، در حزب خدا، رسول(ص) و اهل بیت(ع) در اثر زیارت...
- ۲- زیارت اربعین، منسکی در بستر «امر جامع دین و تحقق آن»؛ زیارت اربعین و مناسک آن، در بستر «امر جامع دین و تحقق آن» تحلیل می‌گردد. در امر جامع، ولی الهی، مشارکت همه مردم را طلب کرده است. امری است که مقدرات جامعه به آن وابسته است و چنانچه محقق نشود، جامعه دینی شکست می‌خورد... می‌توان اسلام را به صورت یک منظومه در اربعین مشاهده نمود. اربعین، از جنس اقامه دین و تعریف شدن هر چیز در ذیل امام جهت تحقق تمام خصوصیات کمالی تحت حاکمیت الهی است.
- ۳- تحقق مقاصد و آسار زیارت، شرط تحقق خود زیارت؛ زیارت‌ها با خود، مقاصد و آسراری را دنبال می‌کنند، به صورتی که چنانچه این مقاصد کم‌اهمیت شوند، زیارت واقع نشده و یا کم‌اثر و کم‌بهره می‌گردد. این موضوع، در عبادات دیگر، از جمله نماز و روزه و... نیز جاری است... زیارت اربعین، نماد استمرار خاص حرکت ابا عبدالله(ع) است.
- ۴- ویژگی تصمیم‌های اربعینی، با توجه به متن زیارت‌نامه اربعین؛ تصمیم‌های اربعینی، مواردی هستند که لازم است برای آن‌ها «قیامی» صورت بگیرد. این قیام، مسیر «بلوغ و تثبیت» آن را نیز فراهم می‌نماید... از ویژگی‌های اصلی این تصمیم‌ها، قرار گرفتن آن‌ها در زمره «تصمیمات کلان زندگی» است که در قرآن کریم، از آن با عنوان «صراط» یاد شده است؛ تصمیماتی که «جهت‌ساز» بوده و فصل ممیزه زندگی انسانی از زیست آنعام و چهارپایان می‌شود
- ۵- نمونه‌هایی از «فرایندها و تصمیم‌های مکتب‌ساز»، متخذ از متن زیارت‌نامه اربعین؛ سیری شامل «ولی» و «حبیب» و «خلیل» و «نجیب» و «صفی»، به‌عنوان محورهایی از تفصیل حقایق برای برنامه‌ریزی. در سلام‌های ابتدای زیارت، نظام و فرایندی از کلمات و اوصاف ولی و حبیب و خلیل و نجیب و صفی، در مورد شخصی که خودش را قربانی دیگران کرده و امام دیگران است، مطرح می‌گردد. این چیدمان از مفاهیم، لزوم تبعیت از آن را به‌منظور تحقق جریان مزبور در انسان، جهت ارتبوری از ولی الهی خاطر نشان می‌سازد...
- ۶- شهادت‌دادن‌ها در زیارت: مروری تفصیلی بر طرح ولی تا صفی، در حوزه‌های منظومه تربیت، معیار جانبازی، و کسب تخصص؛ در ادامه زیارت و با عبارات «اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّهُ وَلِيكَ وَأَبْنُ وَلِيكَ، وَصَفِيكَ وَأَبْنُ صَفِيكَ...» طرح‌های مختلف و تفصیلی از اول و آخر و ظاهر و باطن- که همان جریان طرح ولی تا صفی است- مطرح می‌گردد... در ادامه، با بیان شاه‌بیت «فَأَعْدَرَ فِي الدُّعَاءِ وَ مَنَحَ النَّصْحَ وَ بَدَّلَ مَهْجَتَهُ فَيَكُ لَيْسْتَنْقِدَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ خَيْرَةَ الصَّلَاةِ» به توصیف ویژگی‌هایی می‌پردازد که انسان اربعینی با تحصیل آن‌ها و کسب تخصص‌ها و لوازم آن در عمر خود، باید به زدودن جهالت‌ها و ضلالت‌ها از جامعه مبادرت نماید، هرچند در آن مسیر، جان خود را هم تقدیم نماید.
- ۷- جریان‌شناسی و تحلیل جامعه‌شناختی جنبه معارض و تبیین نظام و شیوه تقابل با آن؛ تبیین و معرفی جریان نفاق و شقاق و دنیاگرایی آن‌ها و شرح مجاهدت‌های لازم و مؤلفه‌های آن، از جمله «صبر» و «احتساب» و معامله با «آبروی خود و خانواده» و بالاخره «خون» خود، بخش بعدی متن زیارت را شامل می‌شود...
- ۸- تبیین ساختار وفای به عهد الهی، جمع‌گرایی، جریان‌مداری، هدایت حجت‌مدار، و عاقبت‌گرایی ناظر بر غیب؛ در ادامه، «ساختارهای» زیر همگی مبتنی بر «فرایندها و مراحل وقوع» هر کدام، به ترتیب مطرح و معرفی می‌گردد:
 - جمع‌بندی؛ «سردار شهید سلیمانی» و ساختار تصمیم‌ها و سبک و نظام زندگی او- که در قالب یک «مکتب» معرفی گردید، نمونه بارز و تابنده‌ای است از «حیات اربعینی»، در بستر مفاهیم متعالی و نورانی «زیارت‌نامه اربعین». او، زائر و سالکی بود که برای هر مفهوم و مقصد خیر و نیک، «درخشندگی» از خود نشان داد. او «قوی‌ترین سردار» شد و سرزمین‌های اسلامی، به‌ویژه ممالک واقع در جبهه وسیع مقاومت، به او «انکاء» کردند. او به وضوح نشان داد که خاصیت علم، «سلطان» است: «العلم سلطان...» او با حیات اربعینی خود ثابت کرد که باید با شرط «علم و شایستگی و خاصیت‌داری»، به «جهاد در راه خدا» مشغول شد... باید «توقع‌های سازنده» را از خود بالا و بالاتر بُرد و در همین مسیر، منتظر دریافت «امدادهای غیبی» بود. باید اینچنین بود تا مجالی برای اهل شقاق و نفاق باقی نماند.

* جریان شناسی اربعین و مقاومت

جریان شناسی به مثابه یک مفهوم: جریان عبارت است از شکل، جمعیت و گروه اجتماعی معینی که علاوه بر مبانی فکری، از نوعی رفتار ویژه اجتماعی برخوردار است. جریان دارای سه ویژگی و شاخصه اساسی است که عبارتند از: ۱. اجتماعی بودن و برخورداری از نوعی رفتار ویژه اجتماعی ۲. دارا بودن شکل و جمعیت ۳.

برخورداری از اندیشه مشخص و رفتار معین مرتبط با آن
انواع جریان های اجتماعی به مثابه یک مفهوم: به طور کلی جریان های اجتماعی به چهار رویکرد مختلف تقسیم پذیرند: ۱. جریان های فکری ۲.

جریان های فرهنگی ۳. جریان های سیاسی ۴. جریان های اقتصادی
تفاوت جریان شناسی اربعین با سایر جریان های فکری: بر این اساس، جریان شناسی اربعین به عنوان بررسی یک جریان فکری در بستر دین مبین اسلام و تفکر شیعی به طور خاص است که دارای اندیشه خاص در عرصه های هستی شناختی و انسان شناختی و معرفت شناختی است و به لحاظ اجتماعی دارای مرجعیت اجتماعی و اثر گذاری در جامعه است اما آنچه این جریان را از یکدیگر متمایز می سازد، رویکرد و زمینه فعالیت و تأثیر گذاری آن است.

اربعین به عنوان یک جریان فکری در بستر توحیدی چه چیز نیست؟ بر این اساس جریان شناسی اربعین به عنوان بررسی یک جریان فکری در پارادایم توحیدی معنا پیدا می کند. برخلاف تمامی جریان های دیگر اجتماعی در جهان امروز که غیر توحیدی هستند و توجه انسان را به امور بیرونی بر اساس یک نیاز و یا برای یک دستاورد هدایت می کنند

اربعین به مثابه کشف هویت طبیعی: در اربعین، توجه به مسیر و مقصد، احساس تعهد و باور نسبت به قیام سالار شهیدان و زنده نگه داشتن یاد امام حسین (ع) به منزله احیاگر دین اسلام به تقویت هویت دینی و فرهنگ حسینی و حماسی کمک شایانی می کند

عاشورا و اربعین به مثابه رسانه بیداری فطرت انسانی: همایش و راهپیمایی بزرگ اربعین از جمله رویدادهای بزرگی است که همه ارزش های خبری مانند بزرگی، تازگی، مجاورت، دربرگیری، شگفتی و برخورد را با هم دارد. چنین ویژگی کم نظیری راهپیمایی اربعین را به موضوعی بسیار قابل توجه در جهان تبدیل کرده.

اربعین عامل استمرار واقعه عاشورا در تاریخ بشر: اربعین نقش مهمی در تداوم واقعه عاشورا دارد و اگر نقش آفرینی پیام آورانه حضرت زینب سلاما... علیها از عاشورا تا اربعین نبود شاید نهضت حضرت امام حسین علیه السلام تداوم تاریخی به این گونه پیدا نمی کرد و حقایق واقعه کربلا به ما به صورت فعلی نمی رسید. اربعین یک رسانه برای انتشار پیام عاشورا بوده است.

اربعین کشف عظمت انسان توحیدی: در سطوح مختلف تحلیلی این رویداد بزرگ قابل بحث است. نخست از منظر فردی و ظهور دوباره کنش فرد در اجتماع بزرگ دینی، از منظر تجلی اقتدار و ظهور و حضور شیعیان و در سطح کلان رویدادی دینی و معنوی از مسلمانان و حتی غیر مسلمانان که گویای زنده بودن حیات معنوی و امید به تحقق تمدن نوین اسلامی با وجود تندبادهای معنویت گریزی و خدا ستیزی است.

اربعین جریان تجلی همگانی انسان تزکیه یافته است: نهادینه شدن ایثار و از خودگذشتگی در شخصیت از دیگر ابعاد قابل توجه در راهپیمایی اربعین است. ... احساس خود ارزشمندی و بزرگ شدن شخصیت از دیگر ثمرات این راهپیمایی بزرگ است. بالا بردن صبر، تحمل و شکیبایی سختی های مسیر، به ساخته شدن افراد کمک می کند. عاشورا و جریان اربعین احیاء بشریت است.

دکتر محمود سعیدی رضوانی

عضو کارگروه زیست حسینی ستاد
معرفتی و علمی اربعین

(دانشیار برنامه ریزی درسی
دانشگاه فردوسی)

**پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی
و تمدن اسلامی**

* انسان آینده و هویت اربعینی او

سلام بر حسین (ع) که «یستنقذنا من الجهاله و حیره الضلاله»، ما را با بذل خون خود از جهالت و گمراهی رهانید.

۱. حضور در اربعین حضرت ابا عبدالله الحسین(ع) یک فرهنگ است که با مشخصات تاریخی امروزی اش راهی به سوی بشر امروز مطابق روحیه امروزی بشر گشوده است و لذا در بستر نظر به این اربعین، باید به انسان ها نظر کنیم که در بنیان روحی و تاریخی آنها چه می گذرد.

۲. انسان همواره خود را در مسیر جستجو می کند، مسیری که از جهتی در عین مسیر بودن، حضور است. حضور در بیکرانه ها، و از این جهت سنت اربعینی این سال ها، برای انسان نوعی به خود آمدن بود. به همان معنای در مسیر بودن در عین حضور در عالم وجود.

۳. در سنت اربعینی این سال ها با بنیادی که انقلاب اسلامی به میان آورد، تاریخی برایمان گشوده شد تا انسان ها را به صورت دیگری احساس کنیم و خود را نیز به صورت دیگری بنگریم و بسط دهیم و به نمایش آوریم، فهمیدیم انسان ها در سنت دیانت آخرالزمانی تا چه اندازه به همدیگر نزدیک اند و چه اندازه از آن هم هستند و این را در آینه های ایثارهای فوق العاده یافتیم.

۴. با توجه به امور فوق و گشودگی انسان ها نسبت به همدیگر، می توان گفت انسانی در حال تولد است که نشانه های هویت آخرالزمانی دارد و لذا باید منتظر آینده ای بود که حضور در تاریخ قدسی است و با پیاده روی های خود امری را تجربه می کند که می توان آن را «روح عبور» نامید، برای نظر و نزدیکی به چشم اندازی که در پیش خود احساس می کند.

۵. آنچه در جبهه متحجرین گرفتار دیروز تاریخی، به آن چسبیده شده، آن نوع دینداری است که نسبت به حضور تاریخ قدسی بی تفاوت است. آری! آن نوع دین داری بی دینی نیست، ولی عدم حضور در شور آن ایمانی است که بشر آخرالزمانی به دنبال آن است، با نظر به ژرف ترین ژرفا که اقتضاء ذاتی انسان می باشد و در بنیان انسان ریشه گرفته تا او را به ملتی تبدیل کند در راستای ملت ابراهیم (ع).

۶. گویا اراده ای از طرف حضرت حق پیش آمده که پیاده روی اربعینی ما را برای هرچه بیشتر گسترده شدن آن، آن را معراجی و کیفی می کند و وجه باطنی آن را بر وجه زمینی آن غالب گرداند، بدون آن که بتوان از وجه زمینی آن چشم پوشید. آیا ما نیز می توانیم کنار زائرین ابا عبدالله(ع) در پیاده روی اربعینی با هویتی کیفی و معراجی، حاضر باشیم و عبوری را تجربه کنیم که بشر امروز به دنبال آن است تا آن انسانی بشویم که به دنبال آن است؟ به همان معنایی که معراج رسول الله(ص) دو مرحله داشت؟ مرحله سیر از مسجدالحرام به مسجدالاقصی و مرحله سیر از مسجدالاقصی تا قربی که در وصفش فرمود: «لی مع الله وقت لا یسعی فیه نبی مرسل و لا ملک مقرب».

۷. آری روزمره گی ها برای بشر این دوران آن گاه که متوجه ذات و ظرفیت خود شود، آزردهنده است، وقتی می خواهد زنده باشد و زنده بماند. این همان ایده ای است که ملت اسلام در این تاریخ دنبال می کند تا آن چیزی بشود که باید بشود و شیعیان آن را آغاز کردند.

۸. باز آغازی دیگر، پس از خودآگاهی تاریخی و قرار گرفتن در معرض رخدادی دیگر، با جسارتی نو، قدم در راهی که راه گذشت از جهان کنونی و وضع موجودی است که برای بشر امروز کفایت نمی کند تا آنی باشد که باید باشد.

استاد اصغر طاهرزاده

عضو شورای راهبردی ستاد معرفتی و علمی اربعین

پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

پروژه ذکر ایام؛ تجربه نگاری اربعین (مصاحبه با اساتید)

جناب بنیامین

فعال فرهنگی از کشور آمریکا
پنل اربعین، حب اهل بیت ع، امت توحیدی

دکتر رضوی

عضو هیات علمی دانشگاه فردوسی
پنل اربعین، مکتب شهید سلیمانی و تمدن اسلامی

دکتر محمداسماعیل قاسمیار

رئیس دانشگاه از کشور افغانستان
پنل اربعین، حب اهل بیت ع، امت توحیدی

دکتر محمدرضا قائمی نیک

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم اسلامی رضوی
پنل اربعین، از آرمان تا واقعیت

سرکار خانم سخاوتی

خادم حرم رضوی

سرکار خانم محمدی

خادم حرم رضوی

سرکار خانم ایوبی

خادم حرم رضوی

پوشش رسانه ای و خبری کنگره

نمونه ای از
زیرنویس های
تلویزیونی
هشتمین کنگره
بین المللی اربعین

نمونه برنامه رواق
اندیشه از رادیو زیارت
موضوع: زیارت اربعین
کارشناس مجری:
دکتر علی اصغر محکی
استاد:
حجت الاسلام دکتر
علی الهی خراسانی
شبکه رادیو زیارت Fm
ردیف ۹۹.۵

نمونه ای از خبر خبرگزاری ها

برای مطالعه‌ی متن کامل سخنرانی اساتید کنگره، به سایت اصحاب الحسین ع به نشانی زیر مراجعه فرمایید:
<http://www.arbaeen.ashabolhussain.ir>
http://ble.ir/ashab_ol_hussein